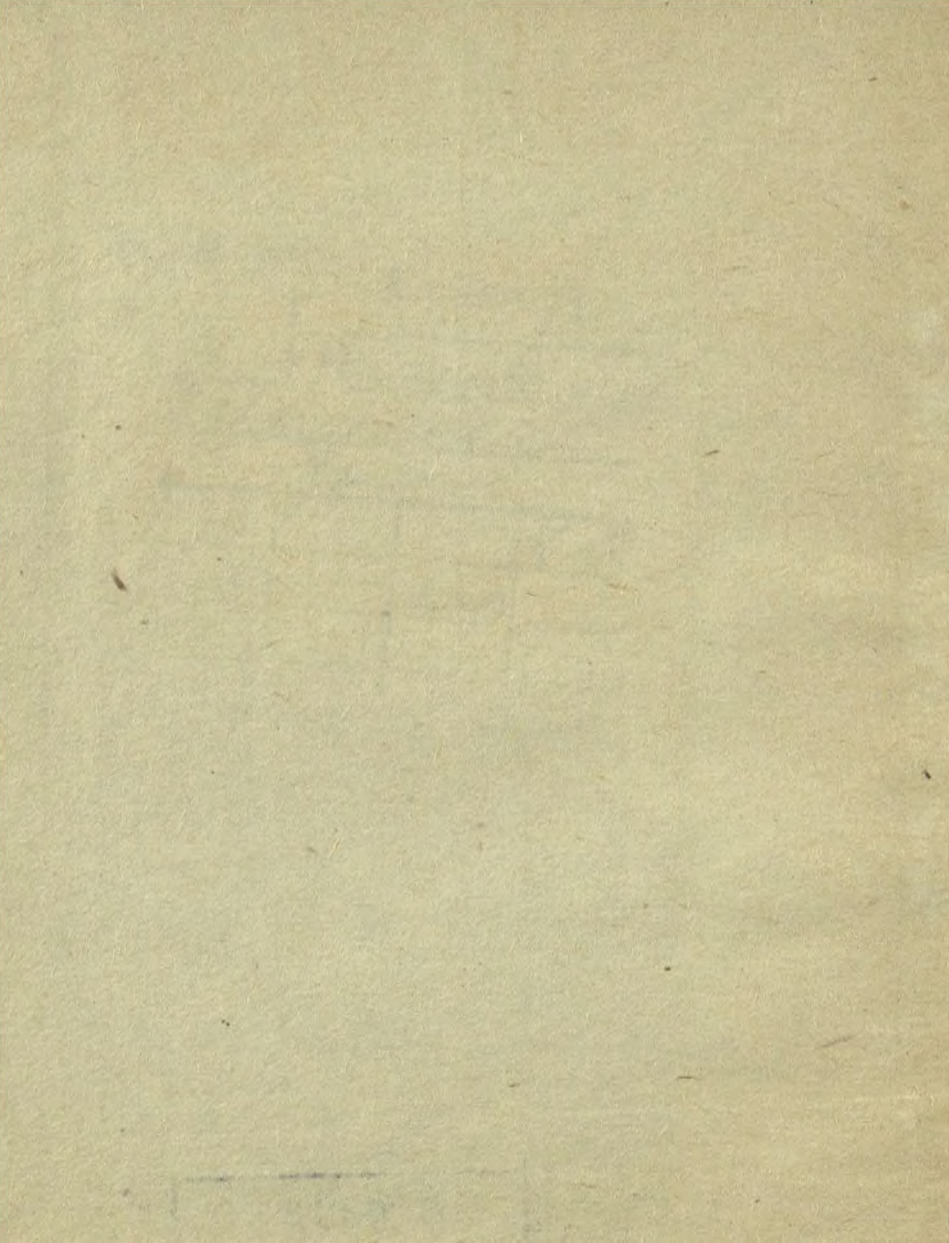

N. RAJKOF, V. KOBJAKOF.

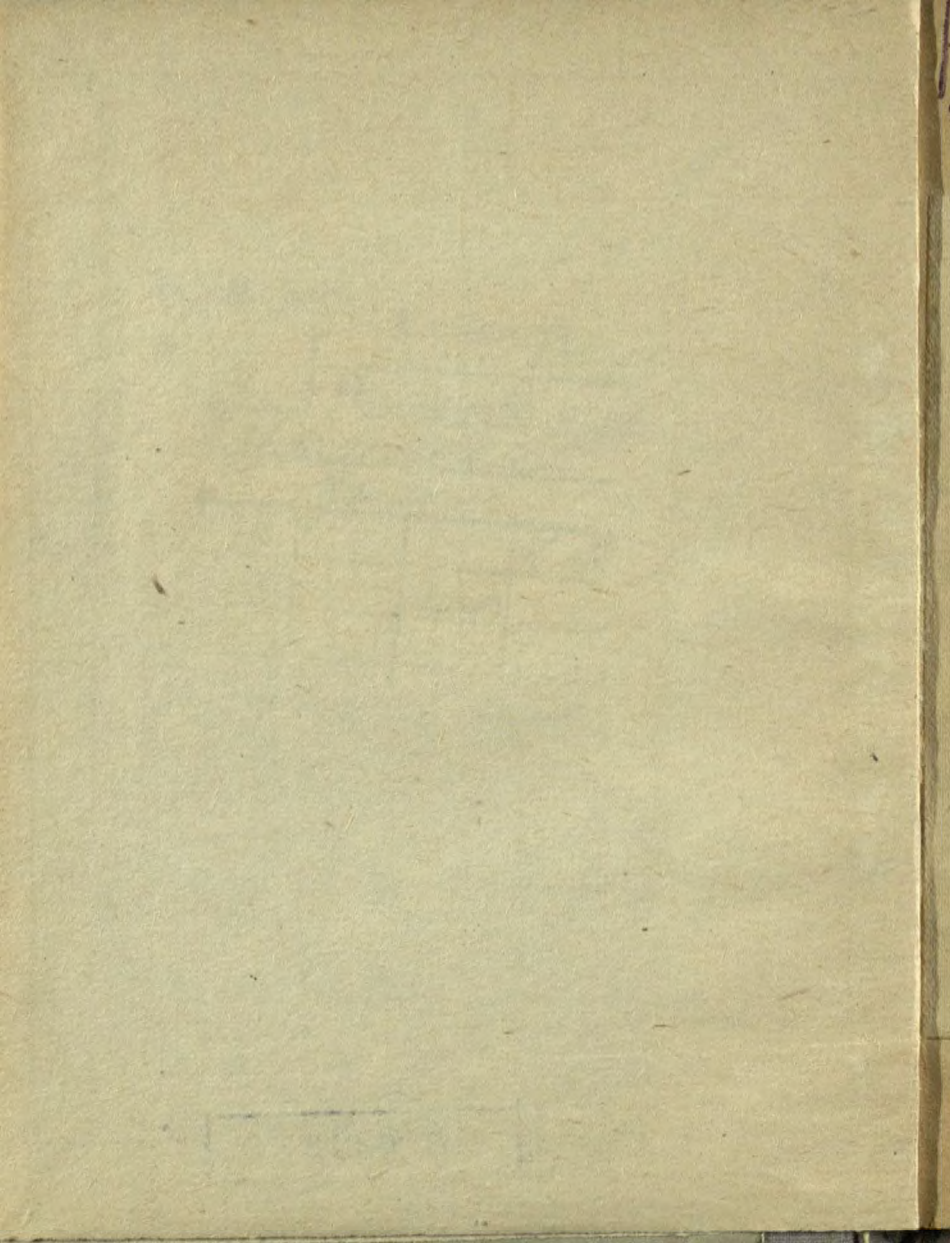

PARTIZAN

ՕԳԻԶ-ի ԿԻՆՆԵՐԼ
ՀԱՅԿԱՆ 1936

ПОГАСЕНО

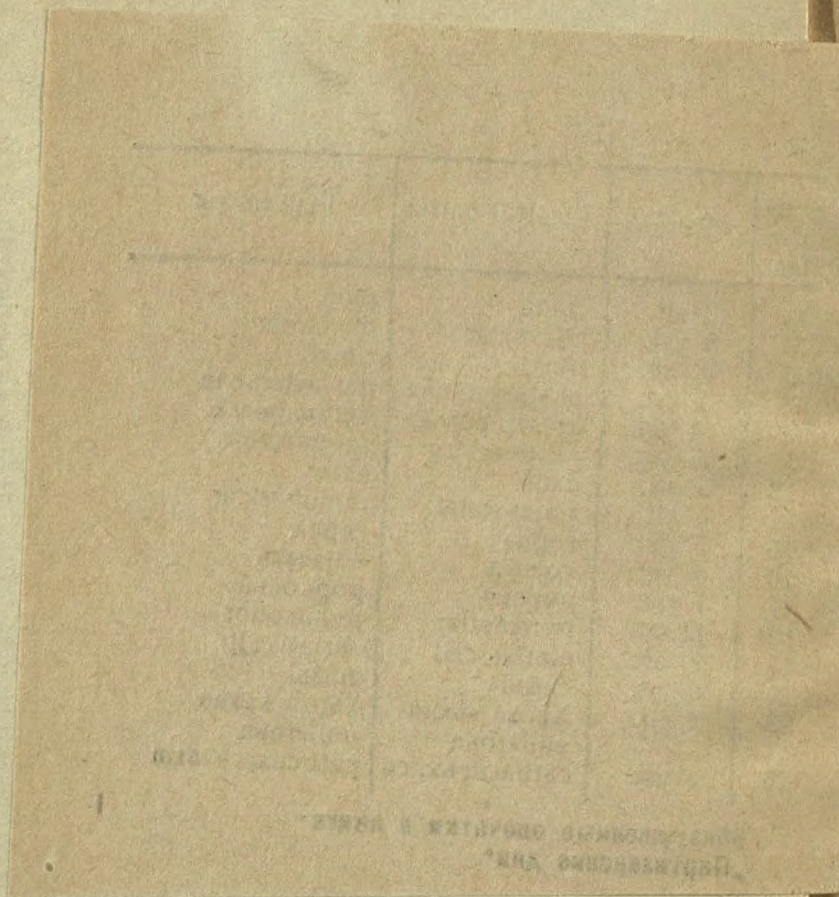

17707809

X

Stranitsa-lar.	Stroktar.	Picəttəl-partır	Pıdı хьқы
4	11 alt.	сыдә	cide
5	8 yst.	Өl səstər	Ol səstər
6	13 alt.	tivli	tivli
7	5 yst.	postxtarənan	pastxtarənan
7	14 yst.	kyrəñ pəzlk	kyrəñ pəzlk
7	15 yst.	ax pəzlkıg	ax pəzlkıg
12	5 alt.	axtas	axtar
12	4 alt.	rdubəstəlar.	tudubəstəlar
15	5 yst.	səpcə	səpcə
16	5 yst.	vojsazь	vojskazь
17	1 yst.	porcəp	porirocəp
18	12 alt.	pytəməttər	pyləməttər
18	10 alt.	alarlar cili	aalar cili
20	6 yst.	caqyl	coqyl
23	2 alt.	Харқа сыхан	хьрқа сыхан
		əəllarñy	əəllarñy
25	3 yst.	cariivliñcəx, cə	cariñcəx, cə ivli

Обнауженные опечатки в книге
„Партизанские дни“.

Хакас.

2-1572

Prax cirlernin protetarlary pluklacteri

N. RAJKOF
V. KOBJAKOF

PARTIZAN KUNNƏRL

OGIZ
ABAKAN
1938

I. СЫ сынын soonan

Раван мині тоқьс casxa cidərimnənək, orьs pajlar-
qa mal xadararqa pirləlskən. Orьs pajlarnың холында
сəгip, kivim cavat, sooxa тоорсам, азырал майың—
ханым астарса тіп pajlanarqa pirdəə kilispəçen. Mini
callap alqan көзəjinnərim postарьна kirektig polcatxan
тоқьсты minnən хатық surçannar.

Mindeg calqьs-calannar orьs tirəmnələrində calda
xulda minnəndəə pasxa көp polçannar. Olar postарь-
ның aar curtastарьnanar idiek carьda, ilə pajlanьspin,
postарь-ның arazьndala хььxtanьstьq coox tas-cərcənnər.

Сььllar сыl soonan irikənnər, Conның arazьnda naa-
dan naa, tyvən-pasxa coox par polьььsхан. Minң кө-
зəjinnərim paza olar osxas pasxadaa paj хоньхтьq ki-
zilər cooxtas-catcannar; „Conның curiazь ardayьstь, to-
vьngi niməə savьrlььstь, annan andar ax ханның cirn-
də connan cavat connar—bol'seviktar сььqьp, conнь хь-
рьvodyrlar“, тіп cooxtascannar.

Uzun səslyq avьstar postарьның madax-pedək хар-
ныларьн tastajьp, conның arazьnda idik uluq cooxtar

tarafxylap cörçännär, „con caxs̄x̄ uluq̄ xudaj-cajaann̄x̄ undup, ajna-ciks̄er savylyp, p̄ostar̄na uluq̄ caz̄x̄xt̄ ar-tyncalar“ tıçännär. Olar conn̄x̄ x̄yq̄yrcannar, „xar̄ynda-tar, piçelär, ciittär, kiril̄l̄är, uluq̄ cajan̄n̄x̄ undutpanar, adav̄ys̄ ax̄ xann̄x̄ aracylanar, ajna-cikt̄ın putxaq̄na kir-ḡen, conn̄ın cavaľ vol's̄evikt̄arqa udurlazarqa, caalazar-qa t̄ınd̄e pol̄nar“ tıçännär.

C̄e olox tusta conn̄ın araz̄nda annan̄ ырах t̄ed̄ır, pasxa coox par pol̄qan, Cox-coostarn̄ın paza calçylar-nȳn araz̄nda andaq̄ coox tarap-turçan: „Toq̄ys̄c̄ con k̄ed̄ir̄l̄yl̄sk̄en. Xann̄ın ylgyz̄ınd̄aḡı paz̄yq̄da paza s̄yda-vin̄ys̄xan̄ cox-coost̄x̄, calçȳn̄ paza prajdaa ist̄enç̄ı x̄a-lyxt̄ pajlarn̄ın xol̄nan̄ poz̄dar ıcȳn, vol's̄evikt̄ar par t̄iaz̄yn̄ın ustaq̄-pastaanan̄ par̄yp, x̄an̄ ylgyz̄ın̄ın toq̄yr̄ kȳr̄ez̄ıḡ pastapca“ tıpturçannar.

Haj̄z̄na kirt̄ınç̄en? Haj̄z̄nı s̄yn̄ pol̄çan?

Ырах cird̄e ist̄ıl̄ḡen, ot̄tyq̄ cal̄ȳn̄nȳn̄ x̄yzara t̄yn-minan Oktjab̄yr̄ cld̄e t̄ysk̄en. Conn̄ın xorylyz̄y ulam t̄y-v̄ys̄xan. Ist̄ıḡ-sipt̄ıḡ pajlar paza ızi-xuzu cox av̄yst̄ar tar-q̄yn̄ax turada t̄yn̄st̄ar̄ tarq̄yn̄ax pol̄qandaq̄ c̄ılı, uluq̄ t̄ynq̄ylap, k̄em̄ısk̄el̄er̄ın tyzyr̄ınḡıl̄ep c̄er̄ıl̄epsk̄enn̄er. Cox coostarn̄ın paza calçylarn̄ın pıl̄ınc̄ek̄ araxtar̄ tuj-ıxa kylym̄ız̄ır̄ez̄ıp, azax xol̄n̄x̄ x̄at̄yq̄ pasx̄ylap, xarax̄t̄y ot̄tıḡ ide k̄erḡılep pastav̄ys̄xannar.

Prajdaa con usxun̄ȳv̄ys̄xan.

Olox tustarda c̄oc̄n̄ın araz̄nda vol's̄evik partiaz̄-n̄ın x̄yq̄yri tarav̄ys̄xan. Uluq̄ nimes̄ l̄ıs̄ caç̄yn̄axta paz̄yl-parqan pol̄qan:

„Lstənçl arqəstar! Pılınər, amdə sırər postarınar gosudarstvanə ustap-pastapcazar. Sırər postarınar pı-riğəvəs gosudarstvanın praj kireğlın xolınarqa aləbalınar.

Поэпнарнын Sovəttərinərgə pırıkulənər. Piktəldirlin-ər olainə. Pırdəə kızınl saqəvin pozınar təvındın səqara kirəxtən xavənnar!“.

Ol səstər İlçitın xolınan pazylojan poloqannar.

Min pıclık pıləvəçəndəə polzam, ol minin xulaama cidibək parqan. Minin saqəzım kəelçə-tarta usxunıp pastavoqəsxan. Ol saqəsrəpnan min xaraa kynərkıdə kyrəs-cərcənmın. Ldi ajəvna kyrəzıp, saqəsxə sanalıp cərgen soonda ol saqəz maqaa sələblskən. „əj, sin Nikolaj, calda cərlıp, cazıp əlgənçə xannəqky rəstə cərlıp əlzən saqaa noozь pasxa polçan“ tivəs. Andar, ol vol'səviktarnın xəqərcaıxan cirlinə, kyrəskə tırarqa, connın tın kəp savazə ajlanıp, aqın suqça maçsrazıp, uzax-tıkpəs cılı kəcıblskən cılı pıldırlıblskən.

Pır tusta pıs minin calda xada cərən arqəzımnan Mişurənkonan cəptəzıblskəvıs. Min aqaa sələəm:

—Cə Grigorij, caldan səqəvazas, parıp xəzylarqa xozylarqa kirək.

Ol pastaq tustarda tədirlənə-tyskən, cə soonda cəpkə kil-parqan. Kyskydə Mişurənkanan pıs cərgən kəzəjınnərlıblstən səqəvazas pozəvəs cirlinə, xakasijaa parəvəsxavəs, anda kilevəs timnənlıp albinan xəzylarqa pırlıgerge pararqa.

Мында kiləzəvıs pozəvəs cirlindəğl xarasxə xakas connın arazında xavar xavardan pasxaçıl, coox coox-tan pasxaçıl, ondayın-pazın pılçəənnə coqıl.

—Bol'səviktar killirvə xajdaq—tiscələr,—kızını tı-
rıgə irələp ödircələrve xajdaq, xəraxtarın suuqqlap,
purunların kiscələrve xajdaq—tires.

Minin xada kilgən arqəzım Mişcurənkə maqaa
pozьnya caltanьzn anda orta sələp-pirgən:

—Cox, Nikaləj, min parvaspən, minin palalarım,
ipcım min coxta əlir-cadəp xalarlar,—təən. Cə min
pozьmnın pastəp saqьnqan saqьzımda xəyq—pik tu-
rıvьsxam. Saqьncam:“ noo polza ol polzn:

Хьзыl gvardijanьn arazьna

Dəkabrda, pır mun toqьs cys oncit, cьlnn tygən-
czlnzər polqan. Mənisuq kərattın ulitsəzəncə andar-
mьndar xəjbannəp pərcam. Ldi parirəp kərparizəm pır
təs turanьn izi ystyndə xьzyl flag xəlbastan-turca. Anə
kəralə minin xujqam sьrləzəp, cyrəəm tiblilə tyskən
„minin tıləp kilgən cirlim pu polar“ tıp saqьna tyskən.
Anan ol turazar ikləncililə ikləncililə pastır sьxam. Lzigi-
nin tudəzьn tudarqə sulan parəp, tudımnin xoləmnə tə
dir tartəvzəp, pozьm tədир pastırьvьsxam. Anda tura
pulinda saqьnpər turcə turqam „puvə aləj nıməs pol-
pardьva, carəcanma caravaçanma, klrərgə?“ Anan pastır-
parəp, xəraxtarəmnə xəyq kərıp, ntkəmnə pik tudunəp
pır saqьnpər iziklə cəp klrə xonqam. Stol kistində odır-
qqlap-catxan ys-tərt kızılərnin arazьnan pır sazan pal-
to kiskən kızı tura-xon-kilip, naa eskən, ystyndəgl klr-
vəə saqьlən sibanəp, cьləq kylynəsnən, kylynzlrəp mi-
ninzər udur ojlap-kilgən. Ol minin carnəma sappinan
surca:

—Рок, арқыс, хайдан cit-kildın? Pıskə хозыларқа kildınмә?

—Ja, хозыларқа kilçkprn,—tıpcəm.

—Sinın pıcin nımən parba?—tıp surqannar minən. Min pozımnın aal postxtarınan aloqan, „andaq mındaq xomaj nımə, oqır nımə itpən kızı“, tıp pazıl qan pıcinmı sьqarьp kezıtkəm. Anь хьqыр-kөrlp ol kızı minı xoldan хаар stolzar cidektəən. Stol kistındə odyrқылаан kızılər minınzər cььq харaxtarынан көггилər, хайдаqда нıməə uluq өrləngən cılı kylynzırəzıp, udur-tөдіr cooxtascalar:

—Тың caxсь, арқыстар, pıskə natsmən хозьла.

Оларнын аразьнда pır xara tonньq, uzun xulaxтьq, kyrən pөzık kiskən pөzık ipci, odyrқан. Paza dır pөra таарьq, ах pөzıktıg pөzık kızı minнəн surcə:

—Sin calqьzanna kildınмə, арқыс?

—Ja, calqьzannaвьп.

—Mьтьх аттьр pıledırzənmə, мьтьх tutxazaңma?

—Atcaңmьп аразьнда, pıрэ saasxan nımənl.

Sazan tonньq kızı pulunsartьп pır мьтьх альва-льр, маqaa aqьльр алньма turup kezıtkən:

—Mındaq мьтьх atcaңzaңma?—tıp surqan.

—Cox, mındaqнь көрвəçəңmır,—nəndьrcam min.

—Min atcaң мьтьхть мьннаң uxtaçəңmьп,—tıp min ol pasxaçыл мьтьхтьң ydynzər—dulazənzər kezıtcəm.

Kızılər kylynzə tyskənnər,—ygrəner... Ol manat attar,—tıp suulascalar.

Anda sazan tonньq kızı olарнын pırsınə sөлəən:

—Sin komandır арқыс, мьнь paxəusar aparьp, aqaa praj tim tırgot pırvıс, anan kazamazar apar-

sal, tıp sələn. Pora kiptıg pəzık kızı minı, pozınan xada xıqır-parıvıxan. Ʋr nıməstənək min praj caa tırınən tırılıp, caaşı kiptıg, kazarmadaqı kəp conın arazında polqam.

Soonda nınçədə kyn pazınan pılgəm, ol tas tura- nın ıstındəgi kızılar Mənısuqdaqı Rəvvojansovəttin— Rəvvojansovet clənnəri poltırlar. Sızan pal'tolıq—Vo- ronsov tıp arqıs poltır paza annan pasxa Sərotin, Ka- tajəv paza ipci kızı Tıscik arqıstar poltırlar.

Minı Gluxix arqıstın ətrədındəgi ıkılçı, vzvotxa kir-salqannar. Xaraaqızın pıs xadaqda cərçənmıstər, kynərkızın tızən pıstı, caa kıləgıne ygrət-turçannar. Pastaqı arada ygrənəri najdaa sidik cılı pıldırgən. Tın azaxxa cər-pılbın, mıltımnı tut pılbın turçanmın, soon- zar kəmləbılskəndə sidıgıdə pıldırbınskən.

Pastaqı cınlı

Xısxıda, 1918 c. fəvral' ajda Mənısuqdaqı xızı- lar ətrədılın şavına Xızı-Carınn vojənnaj okrugınn şavınan tələgramma kılıbskən: „Sotnikov ataman po- zınnı ax kazaktarvınnan xada Mənısuqzar kılir“, tıvəs. Olox tusta pıstın otrədıbıstın nacalnıgınnı prikazı sıx-kılğən, Sotnikov atamann toqırlap sıqarqa tıvəs. Pıstın otrədıbıls saqandox par tımınən tımnənıp, Lə- vədjəf arqıstın komandovat' polqanınnan, Sotnikovxa toqırılırqa tımnən-sıxavıbs.

Pıstın otrədıbıls sıqarqa tımnən-turqanda, pıstın otrədıbıstın komandır coox cooxtaan. Ol sələn:

— Arqəstar! Pəs cox-coostən yəyn, 1stənç1 xalx-
tən caxsə ylgyz1n1n yəyn kyraz1gə turcatxan, xəzyl
gvardija polcavəs. Pəs connən yəyn turcavəs. Pəs 1yr-
çydan caltanmaspəstar, arqəstar. Pəs kyrazəv1stər, ar-
qəstar, toldyra c1n1skə c1tkənçə. Axtar, vajlar paza avəs-
tar, coox taratcalar, bolşeviktarnən xəzyl gvardijazə
connə yrətcən, k1z1n1 1rələr əd1rcən con polca t1vəs.
Cə pəs, arqəstar, poz1vəst1n caxsə, conqa kəələn1st1g
polqanəvəstnan, connə asxanənan ajlandyryp, olarnə
p1l1n1skə aqylarəvəstar.

P1st1n ət1rd1b1s par1qanən 1stəvəs ax kazaktar
t1z1p Sajanzar ajlanəvəsxannar. Pəs olarnə syryz1p andar-
ox cərl1b1skəv1stər.

Pəs p1r uluq t1rəmnə c1tkəv1stər. T1rəmnə k1r-
gəv1stə ulitsada p1rdə k1z1 n1mə cox-polqan. T1rəmnə-
dəg1 polqanna turaa k1rzən, anən 1st1ndə n1məno onar-
tiskər pola tys-k1lər-parqan poladyr. 1bn1n ezi saqam-
na kəc1p səx-parqan osxas. Xajdar k1rg1lən connar
polqan? P1rdə c1rdə k1z1 n1mə kər1nminə.

Pəs min1n p1r arqəzəmnən xada p1r 1bn1n s1də-
n1nə k1r1p, attarəvəstə palqapsalavas turaa k1r-parqa-
vəs. K1rzəv1s anda p1rdə k1z1 coqyl. Poolda 1rg1
majmaxtar, mələjlər paza p1r cavat tonəcax cadyr. Stol
ystyndə p1r ulu-uq coxər xoosxa paqərajəvodyra.
Min1n arqəzə kylyn1p cooxtanqan:—Pok, pu connə
xajdar . . . cil xaapparqan polqanma? Tənnap turzam
xajdada n1mə səylanənan osxas. Ojlap-paravas pəs oza-
rin kərd1m, coqyl. Kornitsa 1st1nzər paхylap kərd1m,
coqyl.

Minin arqyzy miltin suurgyp, izik naqyna celap, pozь kravat' xyrinda istaena xazьnda catxan, nooda nimelig xap ystyna odyrbьsxaп. Ananna kilip xajdada kizi cavaI tabьsnaп xьsxyr-salybьsxaп. Kьrzem arqyzy xaxaxarьn xajdaa-xajdar uluq idə kьrlьzyp, tura xonkilip mьltьqьn xapca. Pudurqь ystyna odyrqaп xavy tibьrəp-sьxaп. Paза kьrzəbьs xap istinəп pьr xьralqaп pasьbьq apsaхtьn pазь kьrlip sьqьbьdьr. Pistin mьltьxьbьq turqaпbьsьbьs kьrələ pudurqь apsaх cooxtan-kilip orlapsalybьsxaп:

—Jo caxsьlarьmaj, pазьmьnьla yzə kispənərdək, nooпь xьnzar aпь aьnəp... tьnьmьnьla xəlqьzьnəp...

Apsaxtь ikelən pьs aldaп, cəptəp cadapla toxtadьbalqabьs. Pozь praj, unqa patьp-partьr, xavy un urcaп xap polqaп polar cьzə.

—Xajdaq... sin, ulaqanь tьləp xapxa kьr parqaп polqazanma, apsaх, kizini cəbьtcazan,—tьp minin arqyzy mьltin izik naqyna celəpcadьp, tapsapca.

Apsax andaqdadaa kəəlcə azax ystyna turkiləbьs, pьs-ser kirtinmin kьrgiləpca, xaxaxarьn cьzyn-turup. Pozь cooxtan polbin axsьnna ximьratxьlapca.

Min pазьmьnьn xatxьm kilgəninə tьzyn-polbin sьraьmьn kider ajlandьrbьsxaп. Annanox andar pes ystynəz kьrlьsəp' anda xaxax cьtьrap paза kizi xolь carbannidьr. Caxsь idə kьrlьsəp pьr inəjicək nyməkti catsalьp, pozь niməda sьbьranьp krəstəngiləp catca.

—Sin cьl, uucaп, cazyпbьox muxanapcazanma?—tap-sabybьsxaп min aьnzar kьlynyp. Inəjicək soraja odyrsalabas anaп minənzəp xaxaxarьn surlandьra kьrlip odyrbьsxaп.

Ol tusta minin arqayım apsahtın saqayın ornına aqaybalabas, annan surqan:

Pava kızı, sin piskə adəvəs otxarəbalarqa kəp nı-məs ot pirdək.

Apsax nimədə nımlanıp, tavraqınça poolda catxan tənəxatı kızıp, calanmazox tasxar sığara xonqan. Pıs tırcə polıp anın soonça sıx-parqavıs. Pajaqı apsaх kərzəvıs anmarının alnındaqı kolodaa toldıra sula urabas, anın xıına pıstın attarəvıstı palqaqlapca. Pıs andar citkələvıstək ol piskə udur oılap-kiləvəs ibzər ısa. Pozı amdıla asıx-carıx idə tapsap cooxtanıvısxan.

—Po ok. xajraxan, ınaptaa tınym sala sıqa xo-rıx-parvadımçı, oollar,—tıpcə.

Ivgə kir-kilzəvıs pudurqı inəjək pəs ıstynən tys-kilip uluq pəs axsının alnında turup xaraxtarın amizə cozın-turca. Apsaqas ananna inəjəgıne sanavarın tur-qustırarqa manzırat-sıxan. Apsax pıspınən kəelçə tarta cooxtaxan. Min annan surqam:

—No nimədən xorıqıp pıdı cazyınqan polqazar?—tıp.

—Anan, tınvıstox al-xalarqaba tıp cızə—kylynı-वारax nandırqan.—Xorqıtsalcalar kızınl,—tıpcə.

Bol'səviktardan xorıxavıs tıp kənlızınən selirgə apsaх amdaa tıdınmin odırca. Minin arqayım anı azy-nadox pılıp, seləpcə:

—Cox pava kızı, bol'səviktar kızınl edırıp nımə nozın pılaaglırqa cəvıncələr. Olar connın xonının ıcın kırıscələr,—tıpcə.

Apsax paza inəjək ıkızıdəə pıssər matap andəvıs-xannar, anan udur tədır kərlzətartxannar.

—Ja, ja,—tıpcə apsaх,—kıçə mında kazaktar təp irtkənnər, pıstın ajdas-ajdas kiptərıvıstı alqılabalqan-

nar, cavabın mında xaloqşxannar,—tıp apsaх pozьnyı cыrtьx toньna kəzıtkən.—Olar pıskə sələənnər, bolşəviktar kilzələrek olox aparqylavzarlar tivəs. Olar alqan-ça pıś alıvıś tənnər. Bolşəviktar kilzələr sırənnı, purnunar, xulanardan pastı kiskıləp ədlərələr tənnər. Anıy ucyn min cıza, tyrcədə polza carьx altındox curtirqaba tıp, tьnymnь ajap pu unnuq xapxa kirdimni... Cort, pu kızınnı ol tusta is-xut parvaza, pıre solьnarla cir polьyn...

Anıy cooqьna pıś arqьzymnan xatxьrьscavьś, ol pıspınnən xada ıdiek pozьnyı xoьəq xatxьzn sьqarca.

Yıdəə polbin stol ıstyndə prajla tyvən pasxa cıçən nımə timgə sьx-parqan. Pıś yzyncı cırcələrlıstı ıclıvodyrqa vьsta ıııtsaça xavar pırcən pьrəqь tavьzь ıstılətyskən pıś stol kistınnən sala manьzrazьp sьqavas, anımcıxtazьp, attaarvьśxa altanarqa ojlas-parqavьś. Attarvьśxa altansalьp ajlandьra tartvьzьp cər-sьxanvьśta, turadan inəjıcək sьqara xonqan, ol pır xuçaxca pırok paza şanka xalastar sьqar-kılıp pıskə pırgən. Anda pıś pozьvьstaa tьn ərınn-parqavьś.

Pıś cər-sьxparıqanvьśta inəjək soovьstan kərıp xaraxtarьnyı cazьn cozьn cozьn turqan. Apsaxtyı pa-zь xazarьp kərınlıp, ıdiek siden ıstınde turup xaraxtarьn cozьnpьp tur-xalqan.

İırgə səvьrlvьśxan polqan, pıstınn otrədırlıś tırəmnədən cər sьx parıqanda.

Colda parırlıp ıśəvlıś, Olar, axılas Tastypsər ajlandьra trdubьstьrlar. Otrət olarьnyı soonça cərıvəkıskən, Tastypkə cıclıvodyravas pıś pıclıbalqavьś, ax Kazaktarьnyı anda polcatxannarьnyı. Ətrətkə kamanda pırlırlıskən, Tastyptı praj xurcl alıvzarqa. Cə andox pıskə ax ka-

zaktarvınnan atızır caalazarqa kılıspen, pıs ax kazak-
tarnı toozaların 17 kızınlı tutxılabaloqavıstar. Olar pr-
ajızdaa ofitserlər polqılaannar Anda pıs pılgavıs, olar
nıñ öträdında prajız cys artınan kızı poltır. Cə olar
xaçan pıstın öträdıbıstın tısçatkən tusta, olarnıñ con-
narı ol aradaqı tirəmnölərgə col parırıp, cazıñır tar-
aqlavıstırlar.

Pajlar vostaniazı

Monısuqda rəvoljutsionno-vojennaj sovettın ştabı
polcatxan kvartalda ıxax nimes paza pır kvartalda
zəmskaj uprava polqan. Tarqınax puluna xızılvodır
qan pajlarnıñ ustaq pastaqları anda xızlvodırqanar.

Pır kyn irtən, tın carırnıñ istıpcatsavıs tasxar,
ulıtsalarda xajdar xajdar con tavız istılca. Lkılncı vz-
vottın kamandır kazarmaa kırı xonkılıp xıjqı sal-
qan:

—Lkılncı zvot, strojqa!

Kazarmanıñ istı praj xorılvıbxan, caqçılar xaj
zı azıranqılar odırqannar. xajzılar majmaxtarın suır
qılapsalıp, tınanqılar-catxan polqannar.

Min tura xonır pora katankamnıñ sarsıqın kızı-
vəs paza pırsın tapınxıxam Kərzəm mincın xostı pol-
qan arqızım Gırışın mincın pora katankamnı pozınnı
xara katankazına xoza kızıp sıqara ojlapparı, Naar al-
tın kərılsəm anıñ pır katankazı anda cadır. Anax
tavıraqınça anı kizetartala sıqarox xonqam.

Lkılncı vzvot toozazı strojqa turparqanda, kaman-
dır prajızvıxı isklrgen;

—Arqəstar, məndəqə orəndəqə pəjlar vostonija kədri bəstilər. Olar rəvoljutsionna-vojenñy sovəttı cox kərgə kililər pər. Pıls saqam olarzar pərabəstar, cə pırdənər kızızer atpanar kamanda pərli bənçə,—tıp sələn.

Ystynzarəxtın uluq nıməs tan saap-turqan. Ulitsalardə, xəjdada jənəz cəx, aram-aram mıltx tabəz is-tulğan. Pıstın vzwot strojnan kiləvəs rəvvojensovət polcatxan turanə xurci turubəsxavəs, anan anənən paza zəmskoj upıava polcatxan turanə azaznə ulitsaça paq tartılbəsxan. Tyrcə polarənən bəxə ulitsalarça xəjdar-xəjdar uluq xəjənnən cən səqər, pıstın xədar-turqan turabəssar bərvodər. Pıstın kamandılar azyndox iskləgənnər, kım paq tartıloqan granitsanə təzəqə kilbin irisək, atarvəs tıvəs. Cə ol bərvoderqan cən pırdə təzəqə istərgə xəmmiləsxan. Olarənən xəjzə uzun mıltx-tar tudunər xəjzə xəsxə mıltxtar tudunəyləp, pulun səlnə kəli ojləsxəyləp səxənnər. Prədə anda-məndə madax (pədək) xəgənnəq əvəstar kərıxalcalar paza aarlıq an tərızı tonnəq cazaqlıq kızılər.

Pıls xostı turqan arqəstarəvəs, xəjlarə olarən kərıp udur tədır coxtəscavəs:

—Sırənizərdə sırənizərdə sədəbanda amdə pydyryv-zərgə, xəraqə cəx xəj cılı kililər,—tıp.

Min xələmdəqə mıltxınə xətap-xətap pik tutcam.

Ol conzartın anda mənə xəjəqə tabəs istılca:

Pozdəbnar Cıvızovtı! Pozdəbnar Cıvırovtı! Cıvırov ol pəjlarənən poləscəz—əser kızı polqan, anə xəzəllər cıqən soonda tyrməgə cəpxan polqənnər.

Mənən kaməndirlər ol conqə udur iskləgənnər:

—Əjlanənnər nandəra, əjlanməzanər attarvəs! Ol conpastap turtuqə tyskən, anən kəəlçə pulun səlnənnərdən

пазох сыхылабысханнар. Оларнын аразында хайзы-пирэ
цирдэ мылтыктар тапсаqlap pastaан. Прэдэ сон аразында
сылтырах мархалыq ofitsэргэ тееj кизилэр көлүн-халадыр-
лар.

Анчада пистун камандир, сөрсэ сахыq пиргөн, iкi-
лэр ухнаq соqар идэ аттарqа. Мылтыктарнын тавызы асых
киинэ өтирэ саар, тин нимэс тысыр-тасыр тыза-парqан. Анап-
на сон харах-хулах сох пандыра а'ьхан. Улисаqа anda-
мында кизилэр тынэjизр catхылар-халqан. Командир хыс-
ха мылтин суура тартыр пистун сөрсэ оjлар, хатыq тавыс-
наq хысхыгьр сурqан:

— Киминэр атты сонqа орта?

Сааqылларнын тавызы аqаа саqандох пандыра истил-
гөн:

— Пирдэ кизил атпан, сонqа орта.

Vzvot соннын парqан солынqа сөр-сыхан. Улисаqа
андарыл-халqан кизилэрни парыр тивирэдиwисэн, оларь пас-
тап пастарын көдизр, харахтарын тырладыр, ананна ту-
ра-хоньр хараqы сох хой cли uундар укыс-салcalar. Ка-
мандир anda хатхыраа:

— Мин саqынqам, пирэзил салбайтыбысты тивэс.

Пир туранын көзөнэк алтында өскүргөн ьдырван
аqастыq сидэнэк хырина пистун сааqылар оjлас-парыр
хысхызыбысханнар:

— Аqыстар, pyləmət турca, pyləmətll..

Пис оjласхылар-парыр көрсалqавыс, ол сидэнэк истин-
дэгл ьдырваннар аразында pyləmət турca паза хырина
хараcaxта, патронныq лəntелэр catхылаан.

— Ok оollar, паза тырcələ полqан полза, пискэ
сарва ur-пирэр полтылар,—тир хатхыгьр соохтаpca пир
савызах сынынq оол.

— Pıskə pu artıx nıməs,—tıp tapsanır paza pır
ool pyləmetib sidənək istinən sığara sızır-kilgən.

Kim indirə.

Pır mun toqıs cys onsiqıncı cıylə parıqan. Altın-
zarıxıñ pır Cəxoslovak vojsazı sığvodyrqan istı-
lıbıskən.

Pır kyn Kazarmanın istinə cən sığrama idə tol-
dıra polqan. Xajzylarə naar ystinə odyrqylapsalqannar,
xajzı odyrar orın cox poolda, azax pykti odyrqylapca-
lar, xajzı azax ystyndə mıltxtarın tajanır turqulapca-
lar. Kazarmanın istində tamğ tydynı, tolparqan, kek
tuban cılı keğər turqan. Kazarmanın istində poolda
turqan xızıl is carxan, uzun stolın kistində ys kızı
odyrqan. Oların arazında rəvvəjənsəvəttin cənı Vo-
ronov, ətrət nacal'nigı Gluxixpaza pırsı Səratin, Vor-
nov sazan pal'tozynın karmanın purun pladın su-
rıyalır, xamaqynın tırin cozıvızır, anan xollarınan
stolqa tajanır pozı kəksin sala iskər arax məkəjtə
turup, cooxtavıxan:

—Ana ol sarinan, altınsarinan, Cəxo-Slovjaktar
pıstin frontan xızacəri, əən korattarın xolqa aıvıala
rqa xıncalar. Pıskə andaq xızıl frontalaıqa polıvızır
ıdərgə mınnan amdaa, paza ıkılncı ətrəttı pydyırp cər
glızərgə kirk.

Kazarmanın istı tıbrı tyskən. Kızılərnın xajzı
azax ystynde turup kəksilərin pır xırinan paza pır
xırınzar saba turquzup tınanqan azaxtarına cələngən-
nər. Ax pırıktıg, xıxaxax, sarıq ton kiskən sadra s-

rajьq ciit ool tartьpturqan porcьn tаставьзьp, stənə cələnə turubzьp, kəəlqə cooxtanьbьsxan.

—Parvasьpьnl.. Hajdi itsəler ɫdi itsinner... Anda pa-
rьp atьrsalarqaba.

Анн хьrinda turqan plr andaqox ciit, paza таar-
ьq ool мытəqьна kəksinən cələnɫp, pozьnьn əəgin
хольнн ьstynə sal salьp niməde saqьnp turqann, Haj
zь сааqьllar pastarьn pəzɫk kədɫrɫp, kɫzɫlərnɫn innn
azьra xaraqlap, Voronsovтьn cooqьn тьnnap-turqan-
nar.

Voronsov pozьnьn cooqьn тоozьbzabas, alьnda
turqan timr alqajaxtan suq suzuvalьp ɫcɫbzɫp, anan
pazox cooxlap-сьхан.

Сааqьɫ arqьstar, altьnzarьxь frontaa ɫkɫnqɫ ətətkə
kɫm kɫrəp?

Tьrcə тьp-тьm polьp амьr одьrьbьsxannar. Con ara-
zьnan kɫmde ətig idə хьxьrьbьsxan;

—Noqa pɫstən surcazar, slrəp pozьnar plərgə
kɫrək kɫmnɫ ьzarьp, ьspacьp?

Voronsov andar kəɫbzəwəs:

—Pls arqьstar, ханнын saldattarь niməspɫs, сааqа
kɫzɫnɫ хамqь мытəx kьcynən syrərgə хьmɫncavьs. Pls
plgən nimənl slrərdəə plərgək kɫrək.

Hajzьda pazox con arazьnan хьxьzьbьsxan.

Min pararьpьnl..—anan pazox pasxazь, anan pazox.
Pariqan сььnan kazarma ɫstɫndəgi con prajzь хьxьrьzьp
сьхannar,—min! min! min! Ol conьn arazьnda spisək
kə min pazьnьboxsaləqan. Ninqədə kɫzɫ tapsavin xalqan-
nar paza olar spisekkədəə pazьnnannar.

Ѓкнңд куннундә рлс Мөңлсуқдан ус парохоттық
сөр-сықьвсхавьс Киминдрә. Рлстн отрәдлвстә рлр. ус-
дуймовай пушка пазә рлр пүләмөт полқан.

Paraxot altynsarьx aldra kimçe uluq-uluq өстәр,
anan хайдаа-хайдар өтлг тавьснаң авақарьр сөрсьқьвьс-
хан. Көглбеј суқ салқактаньр, көвкктернл, uluq тәгләк
алтынаң тарадьр ақьс сьхан.

Paraxotтың istindә uluq ыр тавьзь жаңыланьс сьхан.

Смело товариши, в ногу!

Духом окрепнем в борьбе.

К царьству свободы дорогу

—Грудью проложим себе.

Хьзыл-сарқа сідәрдлвснаң рлстл дкл сарьвьсханнар.
Аннаң овостар timnәгләвальр, өтрәт-Хьзыл-сардан Марин-
скьзар сөр-сьхан. Маринскаа сақдап-парқанда istә-tys-
te сох сирдәң саа пастьльвьсхан. Көрзә ол сөктарнлң иң
uluq кьстәрд полтьр, олар рлстн өтрәттн парлқаньн азь
nada рл-салавас сахтақ одьртвьвьстьрлар.

Рлстн өтрәт caspan, асьх сиргә сықарьнаң ананна
killp двлрә саривьстан мьлтхтар тавьзь пүтәмөттәр тавь-
зь соодьразьла турувьсхан. Ух тлқәң нимә ддлә, хоо-
қь talalqan alarlar cılı ььласхьлапса. Соң хайдар-хай-
дар хорлзьвьсхан. Прә сиргә көлөмп атьсандаа онда-
јь асьх сир соқьл, двлрә саривьс ақастар пазә ас өскән
polasalar, andартн мьлтх тавьзь сьдәр-содьрла тьсә.
Атьгьр пальқлатхан клзләрнлң хьјоқьзь, kamandirlarnьн
саа ондајьна турқузарқа каманда пилр хьсхьрьсхан
тавьстарь паса мьлтх тавьстарь прәј ол тавьс рлгилр
клзл оңарьлать сох полвьсхан. Сә андақдаа полза рл-
стн өтрәдлвс саа ондајьнңа тари сөр-сьхан, ол арада-
қь нинңәлә кадьр көлөnergә караадақ ојмактарқа кө-

längilär, ananna udur atьzьp pastaavьs. Cə ol tusta
płstın көp kızı attьrsalqan polqan, annanar otrəttın
kucь tьn хьzьrlьp parqan.

Бьрçьнн көленп, cadьp atьp-catxanь, ондај оръ
нда polqan, olarнь attarqa хьnzandaa көrdınnңə.

Płstın otrəttın хajzь cardı atьspin nandьra ojlas-
сьxannar, cə olarньн көvızı attьrvьсьxan, хajzьlarь өdı-
rə attьrqlьp, хajzьlarь tızəп palьqladьvьzavas, anьn
ханqa-suqa pattьp parqan tura хonkilьp мьltьqlьnox
хаар, pır-ıktı atarqa manпanxalca. Cə anan көrzəп aqaa
pazox өlmıng ux kilьp, anь хimьravas idə andar-par-
qan poladьr. Cə kamanda pırılcə, „ojlaspanar! catxьlir-
qa!—tibəs. Хаçan ө'rət catxьlavьсьxanda uxа attьrqaп
kızı aram polьvьсьxan.

Kınəttın pıstın on sarıvьstaqь aqastan paza anьn
хərinnan naj ьrax nıməs turqan, astьq хьra arazьnan
iləədə хьrьх-ılgçə kızı sьqara хonqannar, „nraa“ tıp
хьsхьrvьspinan. Ol tusta pıstın səptə мьltьxtar udaa
хojьq sadrazьvьсьxannar. Tyrcələ polarьnan ol kizək cəх-
tarda хorьqlьq tabьstar istıl-tura parqan. Olardan көp-
nimərlə, on azьqça kızı aqasxa kirə, nandьra ojlaзь-
vьсьxannar, cardьqlь attьrqlьlavzьp aqas tastьnda acьxta
tyrspəjzıp catxьlap-xaloqannar.

Səptın kistında tabьs istılə tyskən:

— Arqьstar, cəxtar kilgən colьvьstь tulqı alparilar!
Aracьlanarqa!

Kilgən colça todır savarqa komandırнн tabьzь
istılğən.

Səp catxanox tuzьnan todır aylanьvьzavas, anan
kilgən colzar pərvəşkənən, cər-sьxan. Kөrzəvıs pıstın
kilgən colьvьsar cəxtar pırdən-ıktıdən paza iləədə kizə-

ktörnən ıdık kitezıp ojlazıp, anda səp püdyryp pastapcalar.

— Otıb tıydarıqal!—komanda pırılıbıskən. Andala pıstın otrətke xalqanç kystı salarqıa kılıskən. Anda'a Ol səptı yzə saap polbazavbı, pıstın paza sıxcan cırıbı cıqıl. Prajlarında saqıb: „ölərgəvə mında, alajba par-cox kystı salıp. ығыныңн səvın unada saap, mın-nan sıxparaqqıaba“. Yr nıməs polarınan ығыныңн səvı yzə savıl-parqan. Ətrət kılğən colıncıx Xızılcarzar cırılıbıskən. Ol ajlanısta pıskə tın uluq cıvaq kərərgə kılıskən. Pır xırinan pıs attısta iləədə caaçyl-larəvıstı cıdır-salqavbı. Paza pır xırinan uluq sıdık-sınıstıg nandıra tovbısta azyx-tylyktəə xada cıbnarqıa man polban. Xaraa-kynərki, astap, cazaq kılərgə kılıskən.

Xızıl-carqıa cıdıptəə-kılıp, pıs pılıbalqavbı, Xızıl-carda lunkərler ²⁾ vıstanıjazı kədırlılıbıskənın.

Ətrət anda attıq cərçən—kavalərija ətrədı pydyr-ərgə caratxan. Min alında kıcıgdən sıqara atxa myn-ynp cər pılədırgənnənər paza attan caltanmas polqan-nanar ol kavalərija ətrədınə kılıbək-parqam. Anda ət-rət pırılıp, Xızılcarzar vıstanıjanan kyrəzərgə parar-qıa tımnən-turqıanda, min alındaqı tanıb oolqı, Sukin Van'kaa toqıas-parqam. Ol minı kərələ, pos kızıdı polqannanar polar cıze, pozınnı vzvodınan ca-rılp pıstın kavalərija ətrədınə kılərgə xarazıvıbxan, Annan pıs Xızılcarqıa kılıbıskəbı.

Korattın səndırınə cıdıbdırarıvıbıstan andartın, tas tural'arzarıtn paza tıgırıbnın san sapcan cırınən mıl-

1) Pərəvəskə—caada pırdən, ıkıdən kitezıp ojlaxanı

2) lunkərler—xan tuzundaqı caa şkolalarında ofitsərgə ygrəngən kızırlər.

тѣх тараылас-сыхан. Улуҕ улитсань тоҕыр кискилээн кил-
чэк пэрәулкаларҕа кирә көли cyгырткүлөүскәүлстер. Сә
өөн улитсаа күрчән ондаҕы соҕы, аһың иртән, өтсән
сирләр, прай тuloqoҕылар-парҕан. Vostanija pydyргән ах-
тар паза оларҕа хоҗа оҕындаҕы бурзуазиялар ол тuloҗа-
ҕыҕы сирләрнүн озаринаң пусаринаң сыһылар-килүп атырса-
лар. Andar idә cyгыртүп-парҕан күрчән сир, сабыл-парҕан
polca. Paза көрчән тас тураларның паза-пүр хыринаң сы-
ҕыр атырса-лар. Ulitsada уха атырҕан күзүләр тигдә-мәң-
да catхыларса-лар. Oларның аразында хажы ипсүләр, хажы
олҕаннар парохтар. Pүс anda ys күнчә тартысхавыс. Сә
аһың soonda pүстүн өтрәткә каманда пирүлгән, көрәттүн
Kimzarхь хырин холҕа tudup, caa kyzyn anda сырҕа.
Amдәза мөңдә vостanijaa туроҗаннаҕыһыңаң тартызарҕа
олох тузак сох полыҕан, пүр хыринаң көрәттүн өөн ондаҕы
һыҕы cardинь күвүдү ахтарның холына күр-парҕан. pol-
ҕан паза пүр хыринаң Хызыcardaҕы рәвоҗәнсовәттүн
ustaҕыларының хажы туттурҕылавысханнар. Хызыcardaҕы
рәвоҗәнсовәттүн устаҕыларыһыңаң хавар алысқан ондаҕы
сох полывысхан. Сә pүс anda төдүр сөрсөҕавас позь-
высты cиндүргәңгә pүрдә санававыс. Cалыһыһыҕы көҗгән
оты оларның учуруп полбастары pүскә көрүңгән.

Kөрәттүн pristansarхь хырина сыһытурҕан туста, ми-
нүн саҕыһыма хаҗа-анда Хызыcaаҕы полар аһында is-
кән, listovkaa пазыҕан, Lәнин арҕыһың сооҕы саҕыс-
ха күр-парҕан. Anda пазыҕан polҕан: „Toldыра pildыs-
түг, pomәscиктер паза капиталистар, пөзүк sluzәscилар
паза pigләр, бурзуазияһыңаң саҕың, capsыра palҕаһыс-
парҕаннар, пүр сөснән, прajдаа pajлар паза pajларның
холың тартып-catханнар naa рәвәлытсән, ырыһыһыһыҕы uду-
рларса-лар, аһың cиндүлүнә тоҕыр парса-лар, bankаларның

toqьnarların toxtadıvьzarьnan, carbancalar, tyvən pas-xa ucrazdənijaların toqьstarьn ardadyr alajba sajvar-calar, aqaa praj ondaynan xarьq polcalar”.

Ulitsaların arazьnan calanalar paza cazax kızılar kərinzir sьx-kilcələr anьn mьnda pьstun ətretin xadaq-da turqan cardьqь udaa, mьltьxnay atьpsьxsə, olar kinətin cıt-parcalar. Ətrət pristanzar cьlyьvьsxə.

Pazox paraxotxa

Kyn xaraqь cəvьs tyzyvьskəndə, kii sala sərən-arax polapirgən. Korattьn Kimzərki xьri paza pristan amdaa xьzьllainьn xolьnda polqan. Korattьn ɵen ulitsaların-zartьn mьltьx tavьzь yzygy cox tarsьlasturadyr. Pırədə ulitsaça at tavəny tazьraanь istilədir, anay pır-ıki xatı mьltьx tarsьli-tyssek at tavəny tazьraanь amьrcьp-parьp, kızı xьsxьrqanь istilə-tyscə.

Pıskə cьlqьlarəvьstь paraxottarqə turqusxьliroqə tьn manьzьrirqə kilьskən. Korattьn ɵen ulitsalarınnan Kim-zər idə uxtьn kilturoqanь xojьvinan xojьvьsxan, andar-tьn pər idə axtarnь pozьtpasxa xadaqda turqan caaçyl larəvьs kimzər caqdaəvinan caqdaəvьsxannar. Olar xьs-tьrəp pastavьsxannar. Andaza xortьx tьn uluq poləvьs-xan. Pьstun ətredibistun pırə cardьqь paraxotxa ody-rarqə maqnanmazox, anda olarqə Kingələ kirə atьqar-qə kirək.

Xorьqьs tььvinan tьvьvьsxan. Ətrəttьn kəp niməs cardьqь amdaa paraxotxa odyqalax polqan. Kərzəvьs pır ulitsadan axtarnьn ətrettəri, sьqьp pьstinzər atxьlap qdabodьrlar. Xьrdaqь cьlqьlarqə xajьznə ux tənlap,

olar coqar səgürüz, anan andarıl-parcalar, prəzi nimə-
zə əzzinin xolınan suura tartınp xəjdar polza kys-
salsıxca. Kızıların xaraxtarında paza sərailərində ury-
qls pos polıvıxan.

—Axtar caqda voder!—xьsхьrьsca lar.

İdi xorəyləp-turqanda tyrcə dolarynan pistin pır
paraxottın ıstınzertin pyləmot sadrap-tura-parqan. Sa-
qələx tısta pistınzər ojlazvoderqan axtarın ətredı
uundar xorəyləp pastavıxan. Anda mıltx tabvıx tımx-
ləp, kızılarınq acıq tabvıtar ıstılıbıskən. Olar pylə-
mot atvına orta kil-parqannar, annanar oların kəp
nıməs cardıqı tari ojlazəp, cazın-sıxannar, cə kəvızi
andox, cə xazında onar-tiskər tyskyləp xələnnar.

Tyrce polarynan paraxottarnyn xojyq tydynnari coqar syqara xalrajyq syxannar. Olar xajdar-xajdar xarlama tavystarnan udur-tedir xiqlassan cili abaqlarzyz, anan postarnyn uluq tærpekterinen suqnu manatap kɵvıktadıp, orta cara saap, pırsı-pırsınyn soonça Kim tɵvıu cergılep-syxannar. Min pılgendə olarda „Sibiræk,“ „Inorodə,“ „Dəduška.“ tıp paraxottar paza annaadaa pasxalarь polqannar.

Lki suutkaça toxtaq cox, Kim tɵvin ingən soonda pıls Ənisəjskəj tıp koratxa cıtkəvıls. Mənda cılsəvıls uluq koratın ıstı ıdıək uıııı cadınnan azıp tırdıvıstır. Pıstın paroxottarəvıls toxtaqılanda, kamandirlar praj ɵtrətı, tooza xırqa sıııııarqı caratpannar. Sıgıls kızıııı xırqa sııııııııı uluq trək colça razvətkəə ıskannar. Oların ıııııııııı min polqam. Xırqa sıııııı ɵelların ıııııııııı pararqı kɵelenıksııııı coxtannar.

—Мынчала кизл нол ниме пыдырэгэ парарыс..
елим тилэр парчанма?

—Өлөрдөн хорьчарда нимээ килкөзөнүз?—удур нан-
дырыбсыхан маагаа таньс, пир Solovjov тир ciit ool.

Ol kynnda iirgä citirä uluq colça razvetkää cörp,
annan xaraa. Ənisəjskəjgə ajlanzəbys pristān'da pirdəə
paroxot coqyl. Pīs udur-tədir andysxylap tyrcə turqa-
bystar, annan koratsar pararqa caradnybybshabystar.

—Сахсыла кирək polbadь nekə, paraxottar parəbys-
ty,—sələən Solovjov Pətə. Pīskə saqamdy ȳcər-tərtər
kizidən pəlilip, pīrəə cirdə xonar cir tavynarqa kirək.
Andarox mynda xajdaq xavarlar polcatxanyn istibalar-
qa. Kirək sidik pildirzək, anda pos pīlgənni aracyla-
narqa kirək polar.

Annan pīs ȳcələn, Solovjov Petor, Gravəs Danil, pa-
za min. arqəstarəbysnan cəylzəp toqazsar cir cəptə-
salyr olardan cərylyzəbshabybys. Uzun myltəx-tarəbys-
ty cəqlapsalabas, xəsxə myltəxtarəbys-ty kip istinə kəli
suqunaqylibas, kərattyn istinuzər kīrləbyskəbys.

—Koratsar ȳrax kīrbəskə kirək, andar sygəngə kīr-
gən paləx cīli tulqal-parabys—cooxtasxabybstar kəəlçə.

Pīr pərəulkaa kīrələ, pīr cəbyzəx-xəna turaçaxsar
ajlanəbshabybys. Cə andar caqyn idə pararqa pīrdəbys
tidnmincə, anda pre xadaq tur polbazyn tīp saqyn-
cabybys.

Arqəstarəym minl pararqa kystəbyskənnər. Xəsxə
myltimnə kormanəma suqabas, kəəlçə, turanyn sidən-
nə kīrləbyskəm. Kərzəm sidən istində pīr, saqalibəq ap-
sax saabannan suq susca. Min xərina pastyr-parəp izən,
nəstīm. Surcam;—sində xonəbalarqa carirba?

Apsax pastap tapsabin, tyrca turup, anan nandyr-
qan:

—хонарқада сәриблмәх, сә тарқнах... Simjəm
kөp:—Anan mincnzər көрлвзлр, surqan—sin хайдан пар-
cazan?

—Pıs paraoxtta тоқынқан polqaby, ycөләнмис. Ам-
дъ nanparibьs,—tлpcәм.

Apsaxpнan min yr niməs cooxtazьp, anь cөpkə
aqьlbəlqam, aqaa telir polьp. Ol pıstı pozьnьn sidə-
nındəgl mьlcaçaqьna kiirər polqan. Min aroqьstarьma
sьqьrьbьsхam, olar kilgənnər.

Івнц әәзл apсaxpнan tanьzbəlqaby. Ol Xarin
Grigorij tлp apсax polqan. Olox kyn pıs annaң көp ni-
məs azьx sadьbalьp-alqabystar.

—Әnisəjskəjdə хайдақ хавар par polcatxanьn su-
raqьlavalqaby. Ol annaң-mьnnaң хартьra cooxtapca:

—Kірəktлn ucun-pazьn pılçəənnə coqьl... Хайдақда
bolсəviktar sьqьbьsхан tлscələr. olarьnnaң kyrəzərgə
ətrət pydyrgiləpcələr.

Anь istələ pıstлn cyrək sьrsi tyskən. Saqandox So-
lovjov Pətə surqan annan:

—Mьndacl andaq ətrət paroxpa?

Par, par. Ol mьnda orьndaqь druziniktardan put-
kən. Pu kьnnərdə iləədə kızı aristaqьlap, хайзьn atьlap,
хайзьn capьlap...—Anan apсax pazьn caxxavьp xolla sa-
bьsхан,—bəda, cavəlçl kірək.

Amdь pıskə kірəktлn хайдаа-andaa pıldıstıg polь-
bьsхан.

Kıclçək, tarqьnah, xarasь mьlcaçaxтьn istındə pıs
ujqu-cadьnbьbьstь cıdлrbzлp, amdь хайдар pararьbьstь
pəginzлp, cөptəzлp oдыrқabystar. Mьnnaң at callıbas

сьоqара кирək, ахсавьс хажоqа cидər, аqаа cитрə calnan парьр, аннан andar хьзылароqа хajди polза cидəрвистər. Anda cидip кирəктин хajдаq polqанын пилəрвис, тip cа- ratsalqавьстар.

Irtəninдə irtək, pис ibəəzinən pazox surunqавьс, pис- kə pлрə imzik таар-pirəргə. Ol паравас pлр, ulaq tartar qа callанçан kизини таар-kilгəн. Pис аныннан соохтазыр, Tunguska тip tiremnəə cитрə апардырароqа callавьсхавьс.

Xos at kəlgən krəsən tarandazyна одьрьр korattын ploşcadын товьра irtip-parirьр kərzəvис, ploşcatta con syrəliq cьыл-paroqan. Ol conнын аразьнда pлрə pлрə cа- аqыл kiptig kизилər kərinxalcalar. Andартын тавьс is- tilcə:

—Pirəspis cитивистл subьсть bol'səviktərqal. Cox po lьzn sovət ylgyzl!

Aньла istip minin istimə soox çajьla-tyskən. Ar- qьstarыннь kərləvissəm olарнын сыраjларь idiek pasxa pol-partьlar. Min imzikтин сыртьна xolnan cасьвзыр, an аң алынзар xol savавьсхам. Ol ань cахсь onарьлвин attарьн тоxtadьвзыр, pozь pissər ajlan kilip, suradyr- nimə poldь?

Cərgizibodyr tidirьlin,—manьzratxan Pətə pozьнын istl tarьxаньна sydanmin, xanada tistənəkti одьрсальр— saqamox kərsalar polzalar pistl syrys-kilip tudubalar- lar, cə anda paza piskə nimə coqыл,—сьььrapca ol maqа

Imzigьvис аңçада pistin сьььрасханьвьсть pil-salьр polar cызə, pəəulkaa kələngəndə anan attaazьn manьz ratsьxan.

Korat tastьna сьх-paroqanda, Pətə soonzar ajlanьр kərləvzip, anan tapsavьсхан:

—Мъна ооллар!.. syrskyləbodьrlar!.

Min sala manzъri kilip ajlana tartьp kərzəm am-
da pьrdəə nime kərləngəni, coqьl. Danilъ kərləbssəm
sьrajь ax tos cili pol parьp, nəganьn sьqarkilip pozь
sьxьrajьbьsхан одьr. pьrdəə, soondaa kərbин. Ol ıdek-
təə xajdaqdada kəp tapsavas, paza xortьx kizl pol-
qan.

Tyrсə polqanda Pətəni kərzəm, xatxьrьp sьzyl-par
qan parir. Ançadala Danilьbьs pazəni kədirləbzip soon-
zar kərip, tarьnьp tapsansьхан:

—Sin, Pətə, alьq tьp alьq niməs, xıqə tьp xıqə mi
məs kizlən.

Petkə ançadada xatxьrьbox sələpcə.

—Sin, Danil, xozannandaa xalvas kizl poltьrzan.

—Sindəə pajaa, korattan cərzьxanda caxsьla ajla-
xtanьbodьrqazan—tьp ançada Danil kьlynlьbskən.

Kyn kьnərki tustь irtlьbskən. Lzig. Cəzь ıstı kə-
gerip xajzь-xajzь cirde cəjьlp cıtcə. Cəzь xustarь cəj
qь kiini kəgləndirə sarnasca, olarnьn tabьstarьn ıstıp,
calvax cəzьnьn kəlbəjcatxan ystyn kərip, kizini cırl-
cuu saqьsxa kirсə. Ulıq kəglıstı sьqarьp, ьrləvzardəq. Pa-
za pьr xьrlınzar kərləbssən anda xamсь patpasca xara
tajqə najrap turсə. Pьs prajzьbьs tapsaspin, ıbьrə kə-
gıləp, pos, pos alьnıca saqьs saqьnьp parcəvьstar. Cəj
qь kьnnyn caarin kərip paza kəlbəjvə kək cəzьnьn ьz
tyn kərip, min pozьmdaa pьlınıni, Xakas ьrьnan ьrlan
parıqan poltьrvьp.

Pətə xatxьrьbox, tapsəvьsхан:

—Poc, min Nikalajnьn pozьnьn ьrьn ьrlaanьn əm-
dьla ıstım,—ıldır.

—Əskən, tərən minin Xakas cazyлары saqьsxa kl-rpardьci,—nandьrcam aqaa. Danilь kьrzəm pazьn ty-zyrьvzьp, savьxsьp kilcə.

Tunguska tьp tirəmnə kьrьnlьbьskənde, andartьn ud ur pьr xanaa kilьp, pьskə ucuraan. Ol pьstь aparьqan imziktьn xonci polьtьr, cidələ toxtap cooxtaзьbьsxannar. Anzь surqan, pьstь xajzьna citrə aparьqanьn.

—Tunguskaa citrə aparim. Sinьci xajqa citrə par kilizən?—surqan pьstьn imzigrьbьs.

—Min mьna pu, Tunguska ozarindaqь tirəmnəə kьzilerək tartьp parьqan polqamda, kirək ondajь cox pol-pardь,—tьpcə.

—Xajdaq ondajь cox kirək polqan?—surca mьnzь.

Minьci tartьp parьqan kьzilerətm xьzьllar polparьp olarьmnь mьna pu Tunquskada aristap caapsaldьlar,—tьpcə.

Aньla istьp, oollarnьn istьndə pazox tarakannar cygyrskən cьli polьbьsxan. Udur-tədьr casьzьbьstьbьs. Saqьnьvodьrcam,—cə, saxsь, pozьbьsnaq kilcьkьrьs noza —tьbəs.

Olar tьndaa yr turbin, cərьbьskənnər. Brax niməs pararьnaq Pətkə maqaa kəəlçə səlidir:

—Tirəmnəə kьrьbəs klrək, mьnnaq cazaq tajaqaça irtьvzənər. Min caradьbьstьm aньn cəvьln. Danildan cəp nimədəə surbavьs, ol olanajdaa, pьs caratxan nimədən toqьrlanmaçan. Imziktьn toxtadьvzavas, aqaa ninçəgə cal-lan paazьn pirlьp, sələpcəbьs:

—Sin, xarьnda ajlanьbьs mьnnaq. Xajdar cər-kil-dьn noo tьp kьzl surza, kьzl tartxam tьbə.

Ol pastap pьstьnzər tannanьstьq arax idə kərlьp, anaq tavraqьnça caratxan.

Хачан pıs coldan сықарағ сөргіләп-сықарғыыстан
имзигібіс соовыстан хыжауысыхан. Ајлань керзәбіс хо-
льда нимә tuduntur. Min ојлар-пароғам, прәнимә-новыс
undubystьбыс polarçı tıväs cidıp kәrzәm pır, uluq ki-
zәk, sosxa caa pırcә.

— Azinar coqыл nәkә, алыбалар... Tıgdәk sәlәwә-
zәr, min азыхтаа al-pırcәçıkpın,—tıp tapsanqыларса, ро-
зыньн хавьн одьрçаң cırdәә tәzi salcadьp. Min аqaa
axca pırgәm, cә ol anзыньн ycyn alarqа хьмнан.

Annan andar cazaq ycәlәң, tajoqanь kәrә uluq-
uluq хаалаqlар cәr-сыхавьстар. Альныссар ахьнах кә-
гп, соовыссар ајлань көр кәргәбіс.

Альныста tygdyr tajoqа pәzık, cавьс сыннарнь тул-
қи cавьзьp, аньн ојмах-осхыларьнча тıң-плr tartыларьp
turqan.

Pәtkә Solovjov альныстаqь хальн tajoqazar хар-
тоқыр idә хольнаң ulavзьp, sәlәән:

— Мына мыннан азыра орта parzавьс, anda pıs
Хьзыларзар парқан, uluq trak colоqа хajdidaa ucırırqа
kırәk.

— Anda, tajoqada pıskә pırcә uluq-arax cul-culat
ucurap-parza çı anь хajdı kicәrьбіс?—surqam min.

Pәtkә tyrçә saqьньp, ıblrә kәrgіләp, anan sәlәән:

— Сох, аrqьстар, пу сынqа орта сыхсавьс тынна
uluq cul cox polarqа kırәk. Tajoqanьн cавьс cırlәrı мын
darıdә халарлар, uluq cullar polza andarla par polar,—
tәән. Anan tajoqanьн pәzıgын tarta kәrıbalьp, andar
kırıbıskәбіstәr.

Tajoqaa kırәrıbıstәn col sıdık polьp pastalьбысхан.
Anda pırcәdә хojьq, kızlı ırtәrı cox ьдыrbannar ucurap-
parca. Ol azaxtarьбысты сырбаqlap, kiptәrıbıskә ılngı-

lär cörərgə xarəq polca. Niməzə onar-tiskər tyskyləən uqustar ucırap parcalar. Olarnın ystynəndəə ascaa, altınandaa etcəə sidik polıvıssa.

Xajdada mıltıx tavıznın janıznı tajaqa ıstınə tarar, tajaqanın amırın sajvar-parca. Pırədə xəttıq tum-zuxtıq tovrıqlarnın xəttıq aqastı soxlap, tadratxanə ıstıl-turca.

Pıls parvınan parlacavıs, cə xajcadaa ırax parıvıssıxanıvıstı pılvıncavıs. Kyn xaraqı pasta-ıq arada xoııq aqastın—anaxtarının arazınan tıgdə mında caltınnar kərıngən, cə soonda, iirgə cəqıdavıssıxanda, kyn xaraqı kərınnın, tajaqa ıstınə pıyrıngı tyzyvısskən. Pıstın azaxtarıvıstın, xollarıvıstın kystərı xızırıp ıdıək pozıqlap pastavıssıxannar. Pır xırınar cərıznıvıs sınlınən ırtırə, sidik colııq, paza pır xırınar kər niməstəə azırançan azıvıs coqıl.

Pətkə Solovjov uundar oııncıl polçan. Pırə cırdə tınnanarqa toxtaan arazında Danılınan pıls coo tarın-kılır, sidik colıqa ucaranıvıstanar xırznıvıvıs, Pətkə xormasılanıvıvıdırca:

— Sırənnın, maşınanarnın, vənznı toznıvıvıstı arsa?—Danıl aqaa udırlazır tapsar-odırca,—sını artıqı par polza pıskə yləstır-pırdək,—tıp.

Anan maıılqanıvıvıstı undıqlap, oıınnanar sarıssı pıdyrgılər xalcavıstar.

Tan naala kəgərıvıdırqanda pıls, pır pözık sınnın ystınə sıx-kılğəvıstər. Anda tannın cırtırə carırın saqır odırır, pajaqı sosxa caan kər niməstən cıbal-ıvıvıstar. Pətkə pıstı sizındırgən:

— Cas sytty as хараңқа көр әмгән рьзо хайди
polçancьxa?—kylynlp surca pıstən. Ань хавьсалып
pıs тың көр cıvin toxtatsalqabystar.

Tan arьqlı carьp-kilgən. Tajolanь savьstarьnda am-
daa tubannar tartьlqьlap-parqan turqan. Pөzlk synьlq
cirlərđ xaralьp suq ortezyndaqь cılı көrlnglөp-turqannar.

Arqьstarьm cirdə nannana catxan tustarda min
odьrp, ıvıgə sıvıgə көrgülөp odьrqam. Ldi odьrbınan
pır pөzlk synьp azьra, tajqa tobyra subal-parqan acьx
kөr-salqam. Arqьstarьma sөlirımnen olar tura-xonkilip
andarox andьp ьxannar. Tyrcə көrip, Pөtkə sөlidır.

— Pu trak col polpardь polar,—tidır.

Pıs Danılьbьnan ıkıncılөp, soonda kirtınlьlskəbıs.
Ur niməs cөptəzig irtkəndə pıs ol көrln-turqan
acьxsar pararqə caradьbьsxabystar.

Pastap ol acьx, pıskə caqьn cılı pıldırğən, cəxa-
çan pıs taqdan inlp andar cөr sьxanьbьsta ol acьx pıs-
çən ьrabınan ьrapcatxan cılı pıldırğən. Parar colьbьsta
çnaa sidık, tulqəqlьlq polqan paza kycьbıstə tozьl-
qьlabyxan. Colьbьsta хajdar-xajdar tьlölьlq paza pal-
qastьlq sastar ucuraqlapca, olarnь хajdi polza irtıvalza-
bьs anan ьдыrbannьlq, uqustьlq cır ucurap-parca.

Хальп tajoanь aralı yrə aspə parqanda min arqьs-
tarьmьnь көр niməs alььna kılıp pır kizək acьxa sьx-
kilgəm. Pөzymьnь alььmьda tazьrama uluq col көr-salьp,
хахааньmьnan aqassar tөdır ojlavzьp, arqьstarьma
sөлəm:

— Мыла oollar, uluq colqə ucurap-pardьbьs.

Arqьstarьm ıdiөk pөгə tyskənnər. Danılьnь харах-
tarь өrlınstıg cьlbrazьbьsxannar, ol uqaa тың маьlqь-
bьsxan polqan. Anan pıs col хазьnzar idə көөлçə kit-

təp parəp kərcəvɪstər, pər xərɪnən kɪzɪ noo kɪlɪgənɪ
par polvazɪn tɪvəs.

— Cə oollar, amdə pɪskə pu colnən ɔrtazɪnçə
pararqɪs caravas,—tidır Pətke, alnəvɪstən, alajva soo-
vɪstənsəxən kɪzɪ kərsalor.—coldən tastəx idə aqas
arazɪnçox pararqə kɪrək.

Kəəlçə, col xasti parçavɪstər. Prə cirdə ɪrəxtɪn
xənəə kyzyrənɪ ɪstɪzə, pɪs ɔt arazɪnə pəgɪp cədvɪs-
cəvɪstər, ol xənəə cɪdɪp ɪrtkənçə.

Ol kynny iirgə cɪtkənçə parqavɪs. Pɪr cirdə, pɪs-
tɪn alnəvɪstə poskotina ucırəp-parqən. Anɪ kərələ pɪs
təvraqɪnçə, pazox aqas arazɪnzər kɪrɪvɪskəvɪs. Andə
tɪrənmənə cəqɪn par polarqə kɪlɪskənɪn pɪlɪp, annən
sɪzɪnɪvɪskəvɪs. Andə pɪs xəjdən ɪvɪr parçəəndəə xəjdar
parçəəndəə pɪlvɪnɪskəvɪs. Pɪr xərɪnən kyɪcɪvɪs yzyɪvɪs-
kən. Mɪn sələpcəm arqəstərɪmə.

Cənər, noo polzə ol polzɪn, tɪrənmənə kɪrɪv-zənər.
Yr pɪdɪ cəazɪrvɪspə.. Astəp əlgənçə tutturup ɔdɪrtərgə.

Cox, Nɪkalaj,—tidır Pətke,—ənçəzɪn sɪdəəndə ty-
rə sɪdənvəvəx kərənər... Noodən noo polvaj.

Łdɪ aqas arəli parɪqənvɪstə pɪr cirdə Danɪl nɪ-
mədə ɔrɪnɪp təpsəvɪsəxən.—mɪnə oollar,—tɪp ənən
pozɪ təvraqɪnçə ɪdɪrvən arazɪnə məkəjɪp andar xolɪn
sunçə. Pɪs ənɪn xərɪnə cɪt-kɪlɪp kərzəvɪs ol Xəzɪl-xət
cɪstəktɪn kək xəstəxtərɪn kər-səlvəp, olərvɪ əxsɪnə təs-
təən ystɪnə təstəp-tur. Xərɪn əstəənv kys polqən, Pətə-
vɪnən pɪs ənɪ əxsəvssəxə tərɪvək pəstəəvɪs, əs xərvɪn-
qə cɪvəlvəp, soondə cəazɪrvɪsəxədə xəjvɪn. Əsxoldən,
əsvəq xəstəx yrdəə ɪtpɪn pɪstɪn tɪstərɪrɪstɪ xəvəxtər-
səlvəp.

Annan andar pazox cër-səxavəstar. Kızımaşxanda, colda xəyq sarəq polqan nimə, coraala polqan nimə cılı pıdırçən poltır. Alnəvəsta pır niskəçək-kinə ottyq culuəax sorlap axca. Anəñ xərinzar kicərgə tır caqın pastırəla parəvəzər, xəjdaqdaa cırinə xurcanaça cəplı-tyskəm. Minı kərıp oollar pastap tədir ojləs parəp, anan onarəlyp minı xoldan xərxannar. Andaqdaa polza pıskə ol culuəaxtə xəjdidaa kicərgələ kirek polqan, annan pasxa pıstın irtcən cırılıs cox polqan. Ldi cəzər-cərgənılskə əkpələngıləptə pasatəvəxavəstar. Min praj kip-azamıñ suuqylap, culuəaxtə kicirə tastaqlavzər, pozım kicılıskəm. Suu tındaa tırən polbindər, xurcanaçala, cə andaqdaa polza xəjdar-xəjdar soox. Anəñ tyvündəgı pustər əzaxxa pos urunqylapca. Arqəs tarım minın soomça ıdiək cəlaastanqylap kiskənnər.

Ol xaraaqəzın ıdiək yjqu cox, aqas arəzın araləp cərləp, tırəmnənı ıylr-parar ondə tılp cərgəvıstər. Tan kəgərıp carəvodərqanda pazox pır taq ıstynə səx-kilgəvıls. Anəñ alında pır tırəmnə kərın turqan. Ol lalan tır tırəmnə polqan. Andə pıst tan cəxə cəraançə odərər, pazox səqar, parar orın kərgıləp odərəvəstar.

Tan carər, kyn kərılıvzərlnən kərzəvıls taq altın zar pıstən ırax nıməstə, pır xanaa turca. Anəñ xərində pır savdar adəçax tuzaməxtəy səgır-cər.

—Ol mında xonqan kızı odır.—səlidır Pətkə.

Min sələpcəm—par kərim, anəñ əzəx nımə par polza sadəvəlarqə.

Arqəstarım sələpcələr,—xəjdaq-xəjdaq kızı polar, tutturtaa-salarzan.

Cə minın amdə tutturarımmandaa kəp cəltanqanım cox poləvəxan. Min nımə-noolarımın xəjzın arqəs-

tarьma tastap, axca aьbalyр pazа naganьmь niim ists-
nə suqabas, ol xanazar indьiskem. Saqdar-kilьp kьrzəm
pьr kьziçək xanazьnьn altьnda sidolkazьn castansalyр
uzupca. Aнь kьrьp andaç-mьndaç xomaç nimə saqьn-
çadaa cox polqan. Pastьr-kilьp, xьrina odyрьp innьnen
çajxap usxurьbьsxam. Kьziçək xaraçьn uluq kьrbьnən
tura xonьp, andar-mьndar xajbannap-sьxan. Cə anan
ottap-cərgən adьn kьr-salyр sala amьrap-parqan.

—Pot, pava kьzi, —tьpcəm, —sinьn azьx par polba
zьn, sadar polbьn?. Astaң astap, əzəgərлmnə xaldь.

Kьziçək pazьndaçь kiis sləpəzлn tigə-jлnzər kədлrл-
bzлp, səlidлr:

—Cox xarьndas, satcaң aarim coqьl... Pozьmnan
xalqanь par, pьrərbлn, —tidлr. Anan ol xazьndaçь x-
bьçaxtan uluq niməs lрək tлlмl al-pirgen.

Aqaaдаa min xajdar-xajdar ərлngəm. Anan tьrcə
minzər kьrьp, sələən:

— Sin tirəmnəə pararqа kirək, anda azьx tabarzan
tidлr.

Cə min aqaa kənlzлnən sələəm:

— Cox, maqа tirəmnəə pararqа carabas.—Anan
ldi sələnлskən soonda xavьn-salyр ananna acьrqaң-par-
qam,—noqа id sələbлstлmzə?... amdь ol tirəmnəə pa-
rьp carlavьssa, pьstл tik tutxulabalar,—tьp saqьna tarxam.

Ol kьzi minьn idi xorьxlanьmьn kьrьp polar cлzə,
sələən:

— Andaqda sin anan tirəmnənлn tлgl xьrinda lkl-
ys pirstaça parьp saqirzan,—tidлr,—min tirəmnədən
azьx sьqar-pirəm.

Min aньn idi sələənлnə saqлdi kirtлnmədлm, cə
andaqdaa polza aньn sələənлn cəpsərлp, aqaa axca

pirgəm. Pozym arqystarymzar ajlan-kilgəm. Tiliñniñ
ipəkti ys cara yləzi, oləx tusta cıblskəbistər. Anyñna
soonda Danil xaptaq səsxa caan alıp, səlidir:

— Niməzə saqın ipək cox, niməzə ipəkti caq cox.

Anda pıs tındaa yr tudularqa caradınminəsxavəstər.
Pıs saqın-salqavəstər, cə amdə pudurqu kızı
pıstı carlavəssa tıləp kilip tutxılabalarlar. Pıskə amdə
tabraqınça mınnañ ırırqa kirək. Annan lalannı xasta-
da tajaqa-cox ıblır-səxavəstər. İləddə, pıs-altı pırəstaça
ırbas pazox kiçəgi uluq trak colqa ucırap parqavəstər.
Aqaa cıdərıblsnən pıstın ycələnnin sarıs pastalı-
vəsxan. Min sələpcəm, Jalañqa ajlanıp kırər-kirək,
pıdı majıparıp, azyx cox xajdar parçanməstər. Olərgə
pasxava, xaçandaa pıs xatap əlvəspıs, pırlə xatap olər-
bls.

Arqystarym tızən pırdə cəpkə kilbinçələr. Anan
min sələdim,—cə, sırər xınminça polzar, min pozymnı
pırıncəm sırərnin ycın paça pozymnıñ ycın. Sırər
minı mında saqınar. Iirgə citkənçə kilbəzəm anda tut-
turqanqa sanizar.—Ançada Pətkə pazadaa sarıspadı.
Ol səlidir:

— Cə, sanajla andaq polza, paroxsa. Cə tudarqa
xınzalar tiklə xoloqa pırıspə,—tidir,—attəzıp kilip o-
jlırqa xaras. Pıs sininən xada tirəmnəə caqdaança para-
roxpıs, anda cadarvıs, sinin mıltx atxanynı issəvı-
zək polzarqa ojlaravıs. Xoloqa tırlıg pırıspəspıs.

Olar minnən xada tirəmnəə caqdaança kilip, anan
aqas arazında, col xazında catxalqannar. Min arqystar
ınnañ anymcox tazıvəlp, xavymnı ininə tastap, na-
ganymnı pazox niimə suqıp, colça pastır-səxam. Po-
zym saqın-parcam—paça ajlan polamma, coxpa,—tīvəs.

Tirəmnənli razna klrərgə caqdaptaa parqanymda ulitsaça maqaa udur. pır xanaa syqybodьrqan. Any kər-
rıp min colda syqьp, syьptar arazna klrıp odyьbьs
xam, irtkənçə saxsьnarqə. Ldi kərıbodьrzam ol irtən
taq altənda tuzamьxta cərgən savdar adьcax mьnda
sopladьp irtıp-pari. Kərzəm, anda əəzınən pasxa, xada
kızı nımə coqьl. Irtıp pariqanda syqabas tapsavьsхam.
Klzlçək minl tanьpsalьp, adьn toxtadьbьsхan. Xavьnan
ıkl uluq bulkalar syqarьp pırgən. Anyla kərıp azax-
tarьmnьdaa pasxanьmnь pılınmin, ojlap-kılıp ıprəktərnı
xavьma suqur, aqas arazьnaa kiirə, nandьra ojlavьsхam.
Arqьstarьmnь catxan cırnə cidıbodьrqanymda olar
minl kər-salьp kylynzıp tur-kilgənnər. Ol tusta minı-
dəə ərıngənımə ojnrьm tudubьsхan. Min syrajьmnь
xoma-aj tudubzavas soomzar xьlcənnər, ojlaacь polьp,
tap savьsхam,—mьna syrys-kililər!

Oollar anyla istıp, minli alьmnənoх aqas arazьna
cьbьras-xalqannar. Min olarнь mikəlap, xorqьdarьp
xorqьdьbьzьp, soona olarнь cadapla syryp cidıp, toх
tadьbalqam. Olar ıklzıdəə nagannarьp xollaьna tudup,
syrajlarь xıurta tartьp-parьp turqannar. Pətkə minli
xatxər-turqanьmnь kər-salьp andala kylynə-tyzyp minl
sekləbıskən:

—Xaarqanox polqazan, sala pozьna saaj itpədlı...
Aqas arazьnda syvьravodьrqanьnda syryzıp cidıbo-
dьr tıp salala atpadьm,—tıpcə. Danılнь kərıbıssənırnı
xazar parьp, razь uluq-uluq tьnqьlap turca. Any kə-
rımənə maaqaa ol xajdida uqaa ajastьq pıldır-parqan.
Saqьndьm,—noqa ıdi ıdiktəə urygıstə cərlp, arqьsta-
rьmnь xorqьdьp alxьca polarьynza, tivəs. Min saqam-
doх, pozьmnь olarнь alьnda prosьnavas, olar maqaa

tarьmazьnnar tьp surunqam. Anan min andox xavьn-
nan pьr uluq bulka sьqar-kiləvəs kəzidərimnən, aqьs-
tarьmnьn sьrajlarь kylynzьp, kəglig pola-pirgənnər.

Anda pьs aqas arazьnda pьr culuqax tabalьp, anьn
xьrinda aзыranqьlap, tosxьnpьbalqavьstar. Astaan xar-
npьbьs sala-sula tosxanda pьstьn tьnanarьbьs killəbьskən.
Xaraxtarьbьs postarь nuulьp, pazьbьstьn ystynə tas sal-
qan cьli savьra pazьl-sьxanнар. Anqadala pьs aqas ara-
zьnzar ьrada parьp, onday orьnax tabalьp, anda uzuba-
larqа catxьlavьsxavьstar.

Min xajdaqda cavəl tys tyzəp-parьbьstьrьbьn. Xaj-
danda pyləmət, yzygь cox tadrəpla turca. Ux pьstьnzər
nanmьr cьli caap-turqan polca. Pьs kьrər-patar cir tap-
in, ycələn andar-mьndar ojlasavьbьs. Xajdardaa ojlaзavьbьs
nxtaar pьstьn xьrivьsca sьqьrзьvla turcalar. Ldi tьzь
cox ujquda aaxtan-cadavas min usxuna cасьrap-parьp,
tura-xon-kilgəm. Xaraxtarьmnь coзьnpьr, caxsь onarьlbь-
vodьrьp, istьp oдыzam pьstьn xьrivьstəqь, pəzьk puq-
an aqastьn pazьnda xajdaqda xus tapsəp taadrəvodьrca.
Ol xajdaq andaқ xus polqan, min amdaa pьlbincəm.
Anьntavьzь marьx tьp saqьnzən marьxti niməs, təvьr-
qь tьp saqьnzən toвьrəqьni niməs xajdaqda əttig tad-
ros əsxas polqan. Anda min onarьl-salqam, ol xustьn
tavьzь minьn xulaama istьlьp, minь ujquda ulaartьp-
catxan polьr.

Kyn xajdanda tiskərtьn sьx-kiləvəs, aqastarnьn
xoьbьq anaxtarьn toвьra calьrap-turqan. Min aroьstarь-
mnь usxurivьsxam. Olar tura xon kilьp minək cьli
postarьmnьn kəpkiləp-parqan xaraxtarьn coзьnpьr, ibьrə
kərcələr.

— Kyn sьxança uzubьstьbьstar, — sөләpcә Danil. Solovjov Pәtkә kynzәр көrlp, anan iвlгә xьrin көrgül-әp, tapsavin yr oдырған. Pls Danilьbьnan amdь хajdan parar ciгьlьstl көrlp, cooxтазьp oдырғавьs. Pәtkә pls-tinzәр көrlp kьlynzлгьvзлp, pистәn surған:

— Yr uzudьbьspa pls, oollar? — tlpcә.

— Kөrcәzәn noza, kiçәә iirzәр catxannan pyyn kyn sьxança uzup saldьbьstar, — tlp nandьrғam min. Ançada ol plskә sөlidлr:

— Cox, oollar, kyn sьxançadaa төөj nimәs. Pls xaraanь tooza uzup, pyyn kyn tooza, kyn klrәrgә ca-çdaança uzup-salqavьstar, — tidлr. — Sлrәр astьx-partьr-zar, kьnnl sьqьbодьrған idә көrlp, kilgәn colьnәnnan nandьra pararqә timnәncazar noza, — tlp kьlgәn.

Caxсь onarьlp көrlvodьrzam, sьnaptәә kyn sьx-pin, klrәrgә caçdap-pariған polтьr.

Kip-azaxtarьbьstь ondajli, xatap tonanqьlavальp, anan Pәtәnlң pastaan colьnça cөrgülәp-sьxavьstar. Brax nimәs pararьbьsnaң kicәgi uluq trak col anda ucurap-parған

Plr suutka cadьp uzaan soonda plskә col pararь uqaa tьn siidлk polьbьsхан. Kiçәәlә caxсь polған azax-tarьbьs көpкүләp, aqasla suxьlap-salған cili plдlrcә.

Uluq trak colнь xastada pariғаньbьsta pистлn alнь bьsta aqas arazьnzar idә хanaa хьqдыраань istлvьskән. Pls tьnnana tyskәvlstәр, anan andox col хазьnda көlә-nlp catxьlavьsхавьstar. Ot arazьnnan pazьbьs sьqarьp көr-catsavьs plr ipci kızı, iki tәrpәktлg хanaçaxxa oдыr-salған, colça sopladьp kilir. Pls anь toxtadarqә cara-dьbьsхавьstar. Aqaslan sьqьp colça aqaa udur kilлp

ань тохтадыр изənnəskən soonda, pɫs surqabʲs, pu ca-
qʲnda tirəmnə parba tɪbəs. Ol pɫskə nandʲroqan;

—Mɪnnaŋ ʲrax nɪməs parzar tirəmnə ucʲur, mɪn
ol tirəmnədənmɪn,—tɪpcə.

Anaŋ pazox anda xajdaq xavarlar parʲn surqabʲs.
Cə pɫstɪŋ suribʲsxa ol ipɫ tʲŋ cɪglənɪstɪg sɔstərnən
nandʲr-sʲxan. Ol səlɪdɪr:

—U-ɪj, nanɕylar, anda uqaa uluq xorqʲstʲoq pol-
ca.. Irtkən parqannʲ irtɪrbɪn, tʲurməəgə caapɪa-salɕalar,—
tɪpcə.—xʲzɪllarnʲ tutxɪlapɕalar, olar cavəl connarba xaj-
daq... Mɪn xʲzɪllardanox xorqʲr, pu kəp nɪməs nɪmə-
nooɕamʲnʲ cazʲrʲp, xonɕʲx tirəmnəzər, tuqannarʲma
aparim.

Pɫstɪŋ cyrəktərlɪstɪ ol cooxtar pazox tɪvredɪɪs-
kənnər. Udur tɔdɪr xɪlcannandʲbʲs. Tapsaspɪn turubʲs-
tʲbʲstər. Tyrcə polqanda ipɫ-kɪzɪ anʲmcoxtazʲr, anaŋ
cərlɪskən.

Amɔ pɫstɪŋ alnʲbʲsta pazox sɪdɪk pəɡɪnɪs turu-
bʲsxaŋ. Aqas arazʲnzər kɪɫɪp cəp pydyr-sʲxavʲstər, xaj-
dɪ polɕan? Tirəmnənɪ ɪvɫrə pazox tajqəɕa cərləzərgə,
azʲx coqɪɪ. Pɫr xʲrɪnaŋ uqaa tʲŋ majtʲxɪlap-parqabʲstər.
Tyrcə yzyɪɪp, sarʲzʲoq irtkən soonda, pɫs ol caqʲnqʲ
tirəmnə kɪrərgə caradʲbʲsxavʲstər. Pɫstɪŋ saqʲŋ qanʲ-
bʲs andaŋ poloqan, „cə pɫstɪ tudabas caapta-salɕalar, pɫs
tɪŋ xolʲbʲsta xʲzɪllar poloqanʲbʲstʲ pɫɕən nɪmə-no xal-
vaza, anda xʲzɪllar ɪdɪp attʲp-salvastər. Cə mɪnnaŋ prə
cɪrgə ʲzar no polzalar, xʲzɪɕardanna pasxa cɪrzər ʲspas-
tar. Cə xajdɪ-pɫdɪ xoloqə kɪrbɪn xalzabʲs, anda pazox
pɫrə ɪmzɪk tabalʲp pararqə.

Ol oɪnnaŋ ʲrax nɪməs pararʲbʲstan pɫr culucaxtʲ
kɪcɪrə salqan taxta ucʲuraan. Annən tirəmnənɪŋ pazʲ kə-

rin-turqan capxan ixlərnin xylarə kəgərə kəletkiləp turcalar. Adaj yrgəni. inək myyrəni, istilce! Prədə ət tiğ tabvstəq pituk, janılandıra kukuriktap toxtap-parca.

Ol taxtanın xırinda pıls pozvıstın mıltxtarıvstı paza prajdaa, kılzlnı cıgləndırər nıməlerıvstı suuroqlap, taxtanın altına cıqlıbas, anan kəni colça tirəmnəzər pastırzıp-sıxavıstar.

Cikslı-parıqanvıvstı tik polvan. Tirəmnəə kılərgə saqdar-pararvıstan col xırinda turqan xazaa pulınzartın kılzı xısxıvıvstıxan:

—Toxtanar!

Pıls toxtavıxavıstar. Pıstınzər mıltxtarın ulap ıv kılzı ojlas-kilgənnər. Pətkə olar citkeləktək pıskə carım tabvstan sələn:

—Xorıxanınar pıldırtpenər, pik tudunınar.

Olar ıvuzıdəə olanaj kiptig polqannar. Olarnın pırsı ortalıx sınıpıq, xıxaxax, xara ton kiskən, saıvıq kıləvəə saqallıq, ortalıbirgən kılzı mılın tımə tudup, pıstın alıvıvstıxı ojlap-kiləvəs surqan:

—Xajdar parıqan kılzılerzər?

Pətkə praj, alında ucıraan kılzılərgə xajdı cooxtaçan, saqıdik sələn:

—Paraxotta toqıncan kılzılərvıvstı Ənisəjskəjdə paraxottan tızıp sıqavab amdı nan-parıvıvstı.

—Cərlnər şapsar!—tapsavıvstıxan alıvıvstı turqan tarıncax sırajlıq kılzı, pozı pıstın cərer colıvıstan toqır pastıra pırıp.

Pıstın, ıkı xırıvıvstı paza soovıvstı mıltxtıvıq ıv kılzı pıstı pır uluq, capxan turaa cıttırgennər.

İrtkən-parqannar pıstı kərələ toxti-tyzyp kər-turubşca-lar paza aqaa xoza, turalar arazıñan kızılar kilip turup kercələr.

Xara tonnyq kızı ıki ciit-oolqa pıstı xadarta tur qussalyp, pozı uluq turaa kiirə ojlabşxan.

Tyrələ polqanda pıstıñ xırbısta, ыax niməstə kəp con сыл-parqan. Anda irennər, ipcılar, xajzı saal plattarın carın-salqan paza olqannar. Olarnıñ kəölçe tapsazyp uryğıstıg coox tastannar pıskə caxsı istil-turqan. Xajzıda cooxtapca:

—Tyni aqylqan kızıların ıki kızı xızylar polpar-tyrlar... Olarnı mına pu tirəmnəzər aparıp, anda aqas-xa salannada polqap poondır-saltırlar, paraxsannarın, —tıp ajastıq tabıñnan cooxtapca. Anyla iskəndə mi-nıñ ıstıme soox suq cayıqan cılı pol-xaloqan. Saqın-çam, cə amdı paza parqan cır coqı, pıskə ölmənnə pasxa. Andaqdaa polza min pozımnıñ xotıxanımnı pıldırt-pəskə xaraxam. Arqıstarımar kərzəm olarım ıdiek amır, xotıxpin turcalar. Danil popiros sarıp tur-ca. xotıxanı pıldırbinca. Ölmə-tystım, cə. Xarındaa pu-pudurqı ciirkəstıg cooxtı ispədi iskən polza anıñ azax xolları praj tızıq cox polıvızarçıx. Ol olanajdadaa tıñ xotıx polçan.

Tyrə polqanda turadın ıki kızı sıx-kilgənnər. Pırsı pudurqı kırıgən kızı paza pırsı andaqı druzinnar-nyñ pastıq polqan polar cızı. Ol xulaxtıq. xara xuruxa pərıktıg, xara parcatka tonnyq polqan. Tastan-da xızıl tuup xavıxtıq xısxa molıqas salannap-cərgən. Anıñ cırta cacırdıaq xızıl sırajın paza puduska sux salqan osxas pədək xarın kərələ, ol kылak kızı polqanın sax-andox pıl-salqam.

—Nındıbzərgə kirək pularnı!—tıp pulbəri tapsap, ol pozıñnı sosxanı osxas xaraxtarın pıstınzər kırıbık arazınan kırıbısken. Pıstı ucıvıstı tınə ys kızı pazı-
bıstan azaxtarıbbıxa tyzyrə sıbastıqılap pastaannar. Min pozımda xajdaq polza nımə tappastarına ızən-tur-
qam

—Pu nımən polçandır?—tapsavbıxan Danılñ nıñ-
dıp-turqan kızı. Kərzəm Danılñnı kəgənəgıñnı tastın-
da, xurunda patrantaş kırıñ tur. Cə pıstıñ caskavbıxa
ol patrandaşı pırdə nımə cox, xuruq pol-tır. Danıl
andox xavın-salıp nandıroqan

—Мьнь min paraxotta pır ooldan tamqı salcərər-
gəwə tıp tıləbalıqam,—tıdır. Anda aqaa tındaa xajındı
ajlandırbıannar. Danıl anznı tavraqıñça sıstıp-pırgən,
anı tıləbzərıñnı. Annañ pasxa cıñlənıstıgdə nımə ta-
pannar.

Ur ajvına suraq itkən soonda, olarnıñ pastıqı
polqan, coon, xara kızı caxxaan pırgən:

—Pularnı mındar karatəl' ətətkə ızarqa kirək...
Anda pozıtcan polza pozıdarlar...

Tyrə polqanda asıx tarandas xanaqı porat kəl-
gən, pır pygyr apsaıx pıstıñ xırıbbıxa cıt-kılğən.

—Pu ys kızıñnı ştapxa apar-kill!—xarlap tavsavbı-
xan coon kızı. Annañ ol mıltıxtıq turqan pora taarlıq
cıit oolzar ajlan-parıp, sələn:

—Sin konvoj polıp pularnı ydəs par-kil...

Asıx, tyvınə cardı xazaan tarantas xanaa, colça
xaqıdrap, aqas arazınzar kırı-parıqan. Sodañ xuzurux-
tıq, ax xamaxtıq torıq atxa myngən cıit ool mıltı-
qın tədır suqınsalıp, pıstıñ soovıbsca cortırbodıroqan.
Pıs parıqan colnıñ dıkı xırında tajoqı aqacı ulıtsalı tur

parəvəsxan. Aqas arazənda ucuraan poskojtnanəy ız-
gənən səx parəvəbstan soovəsta kiligən ciit ool pıstı
xiqılap toxtadəvəsxan. Soovəb xılcaınap kərıbı səvıb,
anəy adəb ızıktnəy səqarəqə xınmin caqdaqla kilip, anəy
kinətin pura-tastavəsa. Min anda saqən-salqam, ol at
ol ızık tuzunda pırə nimədən cəcəp, xaqanda caltı
polqan polar tivəs. Ol tən cəpsəstəq polqan.

Ciit ool ən-astanəp, səgınlıp tızın ızgən-kilip,
adəbın pır polza saqərsəna, pır polza pəznə xamçə-
nan saap turadər. Andaqdaa polza, pırdəa tuzaz cəx
polqan. Torad ızıksər caqdaql kilip, anəy ızık azaxa
turup cəqar səgınlıp, pura tastapca.

Ciit ool adənan tyzə sal-kilip, adəbın pəznə xam-
çənan paza pır xatı tartəvzəp, anəy cıdılıp sənəp-kər-
gən. Cə anzə alnənzar pırdəa altam pastərvin, caltanəp
tınlənən ol oolnə xada səzırlıp tədər ojlapca. Attən on
xaraq sıs-parəp, anzənan cəstar nımalaxtanəp tyskıləp-
turəqan. Anəy ciit ool pəznəy tırın xamaqənan ax pıla-
dəxanəy cəznəvzəp, imzikkə səələn:

—Kəəlçə parəvodərnar... Min pı xojlaqanəy parəp
aləstər-kilim—Ol adəna altanəp ajlandəra tartərnən
attən tavənə tazərila-xalqan.

Apsaqas poradən cərgızə, pəzəznən xamçəlavzəp,
anəy tıtrən tavəsnən tapsavəsxan:

—Prajdaa attərnə ardatxılap-parilar... Postərn ızı
xarax-xulaxtarən tındur-kərzə...—Anəy apsaq pəzəx
amər odəvəvəsxan.

Pətkə maqaa kəəlçə tapsavəsxan:

Tyzərgə kırıkl—Anəy ol Danılə xavərqəznən
tartəvəsxan,—tinnən.

Colnъn оң sarındaqъ aqassar ojlassyx-parirъp pîs
apsaxa sêlêwîs:

—Mъndar, colnъn sol xъrina kirê ojlaзъwъstъlar tîp
sêlîrзên, kêr!..

Apsax pozъ ax-tik polparъp pîstîң soowъsca xarax-
tarъn surlandъra kêrîp odyr-xalqan.

Annan pastada pîs pazox tajoа anъ, taqнъn pyu-
rîlêrîңnê têjîlêlîp ojlas-sъxawъstar. Амдъ pîskê colnъn
sidîgîndê, azaxtъn majылqanъndaa surarqа mаң-cox
polqan. Mъnъn alnъnda pîstîң хajdaqdaa polза, ycy-
wîstîңdê mълъxtarъwъs par polqan. Амдъ tîзên pîstîң
хъзъл-xoldan pasxa pîrdê nimêwîs coqыл. Anda pîskê
tъn acъrqastъq polqan. Cooxtascawъstar:

—Poonar paqнъ pozъwъs tîlêp kîrgêwîstêr... Cê pîr
paqdan pazox pozъdъwъstar, mъnnan mъndar хajdaq
polçanni?..

Амдъ pîs хараадаа, kуnêrkîdêdê pîr toxtaq сох,
tajoа arazъn харъstъrъp ыравalarqа харасcawъs. Saqн-
cawъs, pîstîң soowъsca syrgyn polbinna polbas.

Lkîңçî kynyндê kуnêrkî tusxa caqdawъsxanda taj-
qanъ товъrъp, pîr acъxxa sъxkilgêwîs. Аннан pîs Хъзъл-
carnъn caltъras-turqan tas turalarъn kêr-salqawъstar. Taj-
qanъn tastъnda carъm pîrъstaça, Хъзълcarzartъn uluq col
parъwъsхан catхан. Оl colça pîr at kêlgъn paza pîrsîң
ханаа soona cidêkti polqaan, pîr kîzîl irtîp-parîqan. Оl
kîzêa pîs udur kîlêwês toxtadъp, annan surqawъs, Хъзъл
carda хajdaq хавар polcatханъn. Apsax pazъn cajxawъp
sêlidîr:

—Kîrêk cooxtirъdaa coqыл... Karatêl' êtrêttêr хан-
нъq хълstarъn хoldan tyзыrwîncêlêr. Хajdaq polза irt-
kên parqannarnъ irtîrbin, tudup tyrmêlêrgê tъxtêpca-

— Холһнар соқар!

Ріс роэвьвьстн тас палқалқан осхас аар рблқылар-
парқан холларвьвьстн азырайтър соқар тутсавьвстар. Олар-
нын рірсі кәрман фонарын сарьдьвзавас рістн сырајлар-
вьвсха анын сарьдқын ојлатхылапсыхан. Хайдан паріқань-
вьвстн сурқанпарына ріс алындақы төләмлрөк нандырьд-
ларны піргәвліс,

Оларнын аразында узун састық, сақаллық, порә сіл-
әрә кискән авьвстн мин пыдызлнәң паза хәрһнәң көрәлә
таныр-салқам. Ол сарьдхтарына хайдақда онарльз сох
соохтарны сьвьрап сөләгләп-турқан. Олар сазыттық хадақ-
қылар полқань ріскә рілдистіг полвьвсхан.

— Штәпсар сөрлнер!—тәпсавьвсхан пөзік кızı.

Імзигьвисті халқьвссалыр рісті үсөләннл ікi мьлтх-
тық кızı trotуарча корат аралы сыр-сыханнар. Кіптәрілс-
тін суу тамчылазыр, роэвьвс аар артыңахтар артыңқан
кızıлар сдлі іләннәзір, прәдә тыылған суқа масылада
пазыр, коратты сунқада іләдә килр, рір улуқ тураа
ситкәвистәр. Ол тураа рірсі рістн алньвьвска, рірсі соо-
вьвска сөрлр, харасхь коридорқа киіркилгәннәр. Анда кi-
рәрілвистәң сарьтхь тамьльвьвсхан. Анан рір ызкты асыр,
андар киргәннәр.

Stol кiстіндә рір андақоқ казақлық кızı сарқал-
дым сасын ікi сара таран-салыр, хайдақда сағын туду-
ныр хьдырьводьроқан. Ріссті көрәлә сағынын салсалыр,
тур-килр сурқан:

—хайдақ кızıләрдир пу?

—Рiлвинчәвліс хайдақдаа кızıләрин, господаин пол-
комник,—тір алһна пастыр-килр рсті ақылқан рір кızı хо-
һн роэьнзар көдiрiвзір, искиргән—сілрәгә ьсханнар...

Xajdar idərgə caradarzar, gospodin polkovnik?—surqan ol pazın ulam pəzək kədirlir.

Polkovnik pol-catxan kızınnı ıki innilərndə altınnıq colaqəstar cıltınnazır, stəlnınn kistınə pazox odu-salıp, pıstı pıradən pozınzar xıqırbalca.

Suraqlar tələmirdək cılı pastalca,—xajdan parizar, xajdar parqazar?

Stənənn ozarındaq kabinəttən pır caaşıl kiptig kızı sıx-kilgən. Anınn pora taarınnn ıki innındə colaqəstar ıdik suq cılı saqılzır kərıngənnər paza xılsınnınn pazındaq xola timir sapuğınnn əcəğındəglı sporınn¹⁾ urunır xaqdırap pastır-sıxan. Ol pastavox minınnzər pastır kiləvəs minnən surqan:

—Xajdan polcazan?...

—Xaas tınnınnınn—nandırdım.

Anaı ol kızı turbınaı avatıq xakas tınnınn coox-tanbırsıxan:

—Noo aaldan polcaızan, nanç?—tıpcə.

Pastır min capsanımınnaı tapsırımınndaı undıvzır, anınnzar andır turubıstırbınn. Anınnna soonaı xavınnatartır nandırqan:

—Min, Tustıq-pyk, tır aaldanımın,—sələdım.

—Pıclıkkə kılçənn kım polca?—tıdır.

Ançada minınn ıdım sırlaza tyskən. Xajdı polcaı? Amdı sələplə ısam pazım parqan. Minınn xızıllarqı parıbsıxanımın kım ıspədı tıırzən. Cə andaıqdaı polza min tapsavın ır turarqı caradınmin, səərəvəcık polavas sələdım:

—Rajkov tən kızı polcam.

—Ə, ja—ja... İscənnınn...—Tırcə tapsavın turqan. Cırcək savıla-tıstı. Saqıncam, cə, anınncox ax carıx.

—Rajkov tır pıçıkka kılçannıg kızılər parın is-
cannın-tapsavvıxan ol pazox, pozınnı karmanınan ky-
mys xaracaqas alıp, annan popiros alcadıp. Ol tusta
stol kistınən polkovik tapsavvıxan:

—Kaməraa tандаqа cıtırə aparıp kiir-salınar... Su
raq tанда tygədə ırtırlər.

Annan pıstı, sıqarıp olox turannı sidəmində pır
turaa kiir-saloqannar. Lızık naqında mıltıxtıq kızı xadaq
turqan. Anın xırında nımədəndə poozaan xaracax tur-
qan. Pıstı kılıvzələ xadaqdaqı cəvızax sınnıq kızıçək
lızıgı ıstınən xaptırvızıp, pozı ol xaracax ıstynə
odırsaloqan.

Stənədəgı cardı ıstyndə syləjkə lampa kəj-turqan.
Turanın ıstındə xajdaqda acıq cıs cıstanca. Ol cıs
cajqıda cızıpcatxan mal tarvınnan cızna sala təəj
polqan, anın asxıdımь anь sala pasxa cıstandır-tur-
qan. Turanın ıstındə, poolda kızılər toldıra catılap-
catxannar. Stənə xırındaqı cardı sırəəldə ıdiək kızı
toldıra polqılaan.

Turanın tyvynzer pəl-saloqan komnataçaxın ızigı
kərın-turqan. Anın ızigində samuk kərın-turqan. An-
ın ıziginın ozarinan kızı tyrsylət sıxca. Andaqda ızik
naqında odıroqan kızı mınna odırp xısxırvıvıscı:

—Noo nıməə anda tızın tabınnınnıstın, mal!..

—Tasxar sıqaar!—tıp anda xızıvıstıq tabıs ıstılca:

Andala ır ajvınnqanda xadaqı tur-kılıp ızik ıy-
tyndə salbannap turqan paqnı tartıp-tartıvıvıxan. Tyr-
cə polarınan kızı ızik tartıxanda xadaqı xaptıroqastı
acıvıvıxan. Tasxarın mıltıx xıspaxtanıp, pır xıdır sı-
rajıq, ax pərıktıg kızı kılıp, parıp ızikın samuqn
acıp, annan pır aqıvax sastıq, pəzık kızın sıqarıvıvıxan.

Ol sarıq, uzun taarnı innıne savın-salqan, pozı cut sırajlıq polqan. Ax pırıktıg kızı samuqın xatap pıktävzır, uzun kızınnı tasxar apar-kılıp pazox kırıp pıktävıskən. Annan ajlan-kılıp, xadaqçynın xırına pastır-kılıp, popirozyn sarır-turup cooxıarca:

—Tıglərgə kışə saxs tənən osxas... Pyyn saqlıdı xımbazır tyrsyləskənnərlı coqlı...

—Pularıdaa pu kynnərdə mındar kələngüləjlər... Tyrsıləzər nımə xalbas, xə—xə—xə—tıp xadaqç səgırtə-segırtə xatxırqılapca.

Min anı ıstır cırəmmnınn turqanına sıdan-polvın tızınnınn ıqraxanının ıskırəskə, tızımə nımnı ızbıyalqam. Cə maqaa sıdap cadar tınn sıdık polqan. Pətkənınn ıdıok cırəgınnə sıdanmın xollar tıtrəs-catxanının ılə pıldıstıg polqan.

Ortı xaraan ırtıvıskən tus polqan nəkə. Pətə mınnı tartıvızır xulaama sıvırıdır:

— Min mını ədırə savızarqa saqlınnıvıstım...

Min pazım kədırp kərzəm, xaracax ıstyndə oılırqan xadaqç, mılıqın xojnına toqr sal-salıp, pozı savaxsır pıqurlır-parqan odırca.

Min Pətə cəp pırgəm:

— ızəs coqlı, ool... Cardıq xadar-tur polza atır-salarvıstar.

Ancada Pətkə səlıdır:

— Min tasxar sıxan polır sıx-parıvızım... Anan usxunmaza sın Danılqa sələvızır sıqaroxsan... Cə xajdırdı usxunır-nımə parza mın tasxar ıdık naqlında saqlıvalır sıqlızarqa tıdınəm...

Pətkə ətəngən polır pır-ıklı ajlanıvızır, mınnən surqan:

— Kərdibə pıstınzər?

— Cox kərbədi.

— Cə, andaqda... Siznə kər... cyrəksibin...

Pətkə kəelcə turup ızıksər pastır-syxan. Min xolm altınan kərıp, pozım timdek catxam. ızıkə cidır, xartırqastı acыр-catxanda anzy suura cacyrap sala xyqdyri-tyskən. Pətkə xolmnan axsyn tuu tudunьp turubьsxan. Cə xadaqçь pazьndaa tibirətpəən. Tyrcə polarynan Pətkə ızık ozarina kələnlbьskən. Min Danilnьn xula-qьna,—minn soom aldyra syqazan,—tıp sybravzьp, pozım ajьvьnminox pastır-syxam. Azaxtarьmьn ucunan pazьp pastır-syqьp, min pozьmnan xosti catxan pır kızınn codazьna pazьp, syrnygıp sala tıstənəkti tyspin tyzəlbalqam. Ol kızı ьbravzьp, azaqьn cььra tartьnbььsxan. Annaң andar min cərlizm ajьndьbььsxam. Tyrcə polarynan tasxar polqam.

Pətə kərzəm. Xurun sistəbəs, poolbaxti tudup tim-nəp-salqan tur. Min ızıktın paza pır xьrina turup xolma klrpis xarvabalqam. Pır minyttaa irtkələktə Danil tьnьn xьza tudunьp syqьbox kılğən. Aньmçox, sosxa syraj...

Tyrcə polqandox pıs korattьn tastьnda pariqavьstar.

Pazox cırl-suubьstavьs

Taң ızkərtın kəgərıp, caryp pastavьsxan. Cьltьstar tıgırdə pırsı pırsınn soonan pylərzıp cıtkıləp pastavьsxannar. Kii amda syxtьq paza sərən polqan. Pıs xajdaqda oqas kyrgəənnıg paza olarьn ıbrə sorajьsxan ovaalьq cazy ızındə pariqavьs.

Тан арыqli carьp, cазь ysty praj iвiрэ кeрiнiр паставьсхан. Кyn xapaqь сьoяp cирдэ тигiрнiн тeзi пастар улуq нимэс тэглэкти хьзарьp, anан ол хьзыл тэглэк азырланqылар, улам улуq полывьсхан. Tyrcэ poloqанда кyn xapaqь хьзыл кeс cили соqlанминан кeрiнiр сьoяbas, алтын eннiг carьqьн cазь cиpнiн yстынэ cая tastap паставьсхан.

Pis ол poloqan, aar kipazaxтарвьсть артыньp uqaa тын мажылоqылавьсхавьс. Azaxтарвьсть cadapla алqылар халар парiq авьстар. Piskэ ол cазьда pиr pөзiк, yстындэ тiрэн oймахтыq кyргээн ucurap-paroqan. Pis ол oймахтын iстинэ кiрiр xурудьньp paза ол кynөrkizи тынаньbalarqа carадьньвьсхавьстар.

Kyn xapaqь iirгэ savьrльвьсxанда pis usxun-parьp тыннан-catsavьс, xajdada нимэ kызырэзiр, paза kizi, tabьstarь iстiлгэн osxas. Min pazьmnь xовajтьp кeрiвiс-sэм, pis catxan кyргээннэн pиr pиpьстаqа polar, улуq colqа xapa сырэлiг овos иртiр-parir. Oвosьpнан xадa anda мында calana kизилэр кeрiнiр парqыларcалар. Ань көрсалаvas tabraqьнqа oймахха кiрэ, nандьpa pөгiвiс-kэм. Pөтэ керэргэ ховацназа min ань nандьpa tartьp-turadyььп. Ol conьн xapaqьна pis praj iлэ кeрiнэ catxan cили pildir-turadyььс.

Kөp, uzalan caazyqьн көргэн soonda, pis pиr кyn xaraa Aqban-pilturинэ citkэvистэр.

Cьpьpнан itkэн сәнэктиг тураqaxтын хьринзар көөлqэ kitэp kilэвэс, аньн iзигiнiн алньнда tyrcэ тыннаньp turup, anан anda амыр poloqанда min cistəmniн iзигiн tartxam. Izik piktəgliг. Iləдэ poloqанда iвнiн iстиндэ kizi tapsapca:

— Kимdir?

— Min... Pos kızızi...—nandırqam.

Xapırqas xıdırı-tyskən. Xarasxı turaaxtıñ ıstıñe kırələ izən pırıp, ızıktən ırabinox turubıxşam. Stol ystyñde syləjkəzi cox lampañ tamızıbbıxannar. Anda pıçəmññ omazın kərələ tanır-salqam. Cistəm tanıvin alan-asparıp, pozı odır-salqan. Olar ızızdəə minzər uda-uda kercələr.

—Minı sırər tanıvin-turqan osxassar... Min Muq-davın—tapsavıxşam.

Pıçəm cocaandaqı cılı pastap, ızı xolnan ızı na oın xavıñpır ətəvıskən, anañ ıloavzala minı ojlap—kilir xıçaxtap, kızıg olqan cılı ıloap tılən sıxan.

—Ölir-cadıp-xalqan tən calqıs ovaaçam tırıg cit-kıldın noza pucırğə...

Minıñ cyrəm pulqal-sıxan cılı pıldırğən ol tusta. Cə xarax cazı sıqardandaa irtir-parqan polqan, min pozıññ tystegilə cılı pılın-turadıvın. Cistəm maqaa toqazabas pozıññ sırajı aqarta tartır parıp. tapsir səs tappın, ıvıññ ıstıñde aar-tədir ojlaqlapca.

—Xajdaq xavar pardır pu cirde?—surđım.

—Kırək sidik polca.—uluq tıñıvıxan cistə,—Kazaktar ətredı cərip connı xorıdırcalar... Amdı sin... Xajdı polarvı...? ızıvıstıdəə caap salarlar—xorıxal-na anıñ tabızı nımzax paza sala sala tıtrıp arax ıtlğən.

—Pıs ycələnmiş... Pır ızı kyn pıstı xajdı polza cazırp-caap tut ıvıñde, anañ pıs oın tabarvı—surıñqam.

Ol xaraqızın pıs cey-suqnan ızıgləñir-cılyqlanıp carım tabıññ coox-caaxnan irtirgəvıstər. Xorıqız

yrğıs, ujoqaa amdaa pastyrbınça. Tanarıala tusta pıs cы
ьoı turanьn ıstındə it cılı irtıp, ujoqaa pastyrbьsхавьstar.

Irtənındə, kznərki irtkəndə, Tustuoq-pykten minin
pavam cit-kilgən. Aqaa minin kilgənnin cistəm хавар
lavьsхан polqan.

Min pavamnan toqazьp irtkəndə, ol sıreəgə odьrьp
pozь məkəjlp odьrqan. Anьn ıki xaraqьnьn castarь
puruun pastьra cыtьnnazьp tyskənnər. Apsaxıyn ıstı
pulqanь irtıp-parqanda, ol xaraxtarьn pərinən cozьvza-
vas, surqan.

—Amđьcı, Muqda... хajdi polarqа saqьncazan?

—Pararqа kirək, aalar... Mьnda ajьnarqа cara-
vas,—səleem.

Arqьstarьmьn Mənisuqа citrə cistəmə kimelig
suqça apardьrarqа cəptəbalqavьs. Olox iirgizın pıs
pavamnan tustuoq-Pyksər cər-sьxavьs. Naa itkən, tiren
koraptьn ıstınə təzəən ot arazьnda minin pazьmna kə
rın-parcadadьr. Pavam pozьnьn cırındə noo хаварlar po
lqanьn maqaa col parirьp cooxtap-parcadadьr:

—Sini, Muqda, pıs iskəbıs Mənısuq хьrında ədir
salqannar tivəs... Annanar pıs sinin хьrьх kыnnı irt-
ırgəbıs.

Maqaa tьn kylkystig pıldırgen, cə min tьndaa ıd
pıldırə kylərge caratpam.

Maqaa sinı kilьbıskən tıp sələtkəndə min pırdəə
kirtınnəbın... ıçən ulamox kirtınnıncə,—tıp sələən pa-
vam.

Oraj хавьstьra pıs T—Pykkə citkəbıs.

İbdə min ıçəmə toqazьp irtıp, min anьn amal-on-
dajьn anarьlvam. Ol maqaa toqazьp irtıp, paza pırdəə
nıne cooxtaspin, uluqla oorlasxa tyscə. Ol xaraanь xo-

нәр мин саксы узур полвам. Минн характарым тын көр кын сөрлр узубанга прай көзигләр-парқаннар. Олар узиродаа хынам нулвин сыстаслачалар. Истлр-сатсам иҗәм ивдәгиләргә соохтанча:

—Пудурқы палаһын сынәзи килбистлр.. Көрдәк, иҗәзлн, равазын амьрадарга көрлнлр сөрсә... Сирдәә иди парқан кизлнлн сынәзи иди сөрсән тлҗәннәр. Аһн харак тарьдаа нулваҗан тлҗәннәр..

Мин иҗемнлн андаа, полван нимеә кирәктлнҗән, харахы сааҗын кадәр-сөрлр оһарылдырваҗам.

Мин сыбьра, кизидәә хараҗна көрлнмәскә харазыр ивдән сыхпнсам. Сә андаадаа полза минн килгәнлм-нәнәр хавар аал ислнә тарар-парқан. Рлстлн ыспаҗаха ирәләр, ирәннәр удаа килрр паставьсханнар. Олар прайлар сааҗн хонҗьхтар. Оларьндаа аразьнда плрә-плрә соохтар ислл-халҗа:

—Көрдәк, кизлхонь көргән ысун характарь ханһық полқылар- парқаннар. Амдә ол кизлнл сурәктлг тлзән мәзә...

Алда амдә мааҗаа плк одьрвзәрга сикслнслгөк полвьсхан. Мин Мөнлсуғзар Рәткәнлн curtuna парар-га сааҗнвьсхан.

Асых хаһаҗа плр казан адыҗах көлвалыр, иҗәмнен плс икөлән Аҗван поромьнан килр-сатханда поромнан кизл килрҗән апысх минл таныр-салавас, сала хьньхсыбан слл сурған:

—Син, бол'шәвик полҗааннан тохтавьстнма амдә?

Розь рлстлн хьривьста турқылар-сатхан кизләрзәр ивлр хыланнавьзыр, кылнәвиргән.

Хаҗанох тохтавааммаза,—һандьрҗам, розьмһнн кылкым килвәзәдәә, сә ислр-турған кизләрнлн сааҗын

pirgər idərgə cooxtaam. Saqınçam, „pu xaarqan min ilə sığarar ucun pıdı cooxtaptur polvazın“ tivəs. Cə xarındaa ol pozynın saqalnan tulqala eşkən axsınan paza minnızer coox sığarban.

İirzər plis Mənısuqın ulitsaların aralı parıp, Pət kənı cıtlap-catxan turazyna cıtkəvıs. Alınanala tanıs turanın izin acıp kıl-kilzem, Pntkə ıvdə calaas azax tərdağı slrəəđə odyr. Anın kəğılvəj-arax, uluq-arax xaxaxtarı minı kərələ kıcıq arax pola pırıp, təglək pydystig sırajyna xan oqlap, cılvə kylynısnən kylynə tıskən.

Ol xaraaqızyn plis ujoqu cadıvə pılvin, ıraxnı cıqyn idıp, cıqynqyn ırax idıp irtıgəvıs. Coocıvıstın kəp-savazı pozıvıstın mınnan mındar cırtıvıstanar polqan.

İrtənındə ıçəmnı tımnəp-suloqar pırıp, cərgızıvıskəm. Amdı plis pırdə kızıə kərınmin, tıjux cırdə cadarqa saqınvıvıxavıs.

Xaraa kynərki, xaraxı anmarnın ıstındə cadar irtınstıgdə,—taıvıstıqdaa polqan. Onpırınçı kynındə ıirdə plis anmarıvıstan sığavas kino kərərgə pararqa caradıvıvıxavıs.

Kino kəzıtcən turaa kılərgə cıtparqanvıvısta plıskə kızılər udur ucıraqıan.

—İzənnər oollar!—tıp plı ax kiptıg, xıvıs paza naqan suqunqan kızı pastırkilıp izən pırgən. Ol plıskə alında tanıs polqan, Paskoləkno Viktor tıp ool polqan.

—İvıdərgə ajlan-kıldərvə?—surqan ol.

—Ajlandıvıvı,—arqıvı ondajınça nandırqan Pətə.

—Сахсь, сахсь... Амдъ сирѣ пирѣ тоѣсха кирѣ-
гѣ кирѣк нога,—пистинзѣ ол картузънын козѣроѣ алъ-
наѣ керѣ, сала-сала кылынѣ соохтарѣ.

Тоѣнар орын полза сахсь поларѣхъ сѣзѣ... Тоѣсла
поларѣ хайдаѣхъ,—сѣлѣвсѣлс.

—Мин сирѣгѣ орын таар-пирѣм... Нимѣдѣ, пос оол-
ларѣна полъспаѣа,—ол сарѣхъ азаѣйнаѣ цирѣ тавѣрада
cosхлар турѣ, пѣр хати тѣвѣн керѣвзѣ, анаѣ пазѣхъ,
—цѣр цкѣ'ѣнзѣвѣ?—цѣр—сурѣан.

—Ја, цкѣлѣннѣвс.

—Сѣ, царѣ... Ирѣн кѣрѣнѣр минзѣ, мин мѣна пѣ,
34 № турѣда тоѣнсам. Сирѣрѣнѣд адрѣзѣнар хайзѣдѣр?
сурѣан.

Анын calaxajланъстѣѣ surina Рѣткѣ прѣжѣн пандѣр
пирѣн.

Рѣскалѣнка пѣстѣн пазѣдаа нимѣ кѣр сурѣлаван,
ол манзѣравзѣр, картузънын козѣроѣйнаѣ tudubзѣр пѣс-
пѣнѣн анѣмcosхтазѣла colѣа пастѣра халѣан.

Ол иирѣлѣн пѣс кѣглѣг иртѣргѣлс. Рѣадѣн pooзаан
at цѣли парѣа цѣрдѣ сѣрѣ, кѣксѣлѣстѣ царѣ-сѣргѣлс.
Рѣзаѣ кѣн иртѣвѣк, тѣндаѣ хараа цѣткѣнѣк. Анмар
цѣстѣ пазѣхъ аѣ-сара харахъ, пѣс цкѣлѣн пазѣхъ анѣвѣс.

Ортѣ хараа тус иртѣлѣскѣндѣ пѣстѣн анмарѣвѣстѣн
цѣлѣн кѣлѣ тѣртѣр тѣпсѣвѣсхан:

—Рѣлаѣхатѣрѣм... Сѣѣнар... Сирѣрѣнѣ апарѣроѣа кѣлѣ-
лѣстѣлѣр...

Рѣс Рѣткѣнѣн цѣзѣлѣнѣн ѣлѣанъстѣѣ тѣвѣзѣн саѣан-
dox тѣнѣр-салѣавѣс. Цѣлѣтѣ асарѣвѣстан, тѣсхѣртѣн анмар
цѣстѣнзѣр оѣ царѣвзѣр, анаѣ цѣлѣтѣн хости-хости пѣстѣнзѣр
мѣлѣхъ ытѣрѣ, оорѣжѣр турѣқулавѣсханнар.

—Холһнар соғар сунур, сьоһнар пәр!—tapsавьсхан
tasxartьn.

Majmaxtarьвьсть хонaltaxa kiskənlьbstən, taarlary-
вьсть cəjвaнцьxa kizip сьoғарьвьстан, төрт kizl mьltьx-
tьoғ, pьstl ulitsaça syr-сьxannar.

Karatəl' өтрəttлн ştavь турoғan тұраa kьr-kьlgənlьbs-
tə, pьr uluq purunnьoғ, calвax сьrajьoғ, praj сьltьrax
marxalar хazanqan kizl, ьstyндəgl ирнлнн сарьoғ са-
qальн sibəньp, pьskə udur pastьr-kьlgən.

—Pu Rəjkovpьnan Solovjovpa?—surqan.

—Ja, olar, gospodin ofitsər tьp-tapsaan хajььda
pьstлн kistьbstən.

—Mьltьxtarььnar хajdadьr?—kьrlənlьbskən pьskə.

—Mьltivьs cox polqan,—nəndьrəqam.

—Mьltьoғь cox calasxazarьa?.. Kьmnл cojlandьrarəqə
saqьn-turzar!,—ulamox хatьoғ tapsaqlap pastaan. Cə
amь praj pьl-salqanda pьs kənlzinən səlirgə caratxavьs.

—Pьs mьltьxtarьвьсть frontada xəloғьssaləqavьs,—sə-
ləən Pətkə.

—Cojlanmanar!.. сьвьсьxazar!.. Tapтьrarьвьs,—pool-
нь хьoғььros timлrlыg sapuknan tarslada tipsəvzьp, anan
cardьxtarььna ol sələən:

—Kəmərazar pularnь!

Uzynqл ətazta 12 № kəməraa kьr-parzavьs, anьn
istлndə kizl сьoғrama. Connьn arazьnan tamьs tavьстан
istлlgьləp, tьrcə polqanda pos oollarь pьstл ivьrə turqu-
lavьsxannar. Anda pьs Sərətiningə, Bəgajəvxa, kosьxtar
lkl хarьndasxa paza annandəa pasxa arььstərvьсьxa
toqasxьlap-parəqavьs.

Anьn arazьnda lzik tastьnda timлr samuk хьoғььri-
tyryp, anan tьrsьlap piktəl-parəqan.

Kaməranın istində uqadaa tən xəzəvəstəq, aar, cəstəq polqan. Kızılərnın tənəznə praj kızılərnın kəgənəktər, tirləgləp, kirlig sərjilardan tir ahylap turadyr. Kızılərnın xajzylarənn sərjilary oyx, xajzylarənn pas tarə carəx. Sastarə xanqa cava xatxylap parqan, kəgənəktər, xanqa pıdəlgıləp-parqan. Olarny ofitsərlər suraq idip soxylaptyrlar.

Anda ys xaraa xonqanda, pır kyn kynərkı, 12 caasta pıstı, nıncədə kızıl, kaməradan səqarəp, təblıngı ətazta pır komnataa kiirgiləp parəvəsxannar. Anda irkılın, altavəzala min pool ystyndə cava xatxylap-parqan xan kər-saloqam. Xanqa pıdəlgən poolnyn ystynə xajzı cırnə, xan pıldırəvəzn tır polar cızə, ızıvəskə urəylap-saltırlar. Ol cəvəqdaqy kızılərdən suraq itcən cır poltyr. Anda xajdidaa itkiləpcətsələr pırdəə kızıl kərvəs, pırdəə kızıl ispəs.

Lziktn ıkl xərinda mlytxtyq kazaktar xadaq poləp tursaloqannar. Pəzık ofitsər pıstın soovəstan kırkilip, pıstın alnəvəsxə səqara pastərvəzyp, prajzəvəstə ızərıstırə kərıvızıp tapsavəsxan:

— Kımğə tən ajastəq polza ol kızıl minın surəjan nıməmə saqamox nandyrəzn. Nandyrərqə xynman kızıl, xajdar idərn pılədirbıs...

Ol minınən xosti turəjan Solovjof oolnə təznən kavaləp pozynnə alnəna saqyn cərgizə tartyp-saləvıs-xan. Anan sol xolnan təznən tudubəlp tızın ızərnyp-kilip surəjan:

— Mlytxtarənnar xajda cəqlap saləqazar?! Pastaq-ylarə sin poləqazanma?

Solovjof anyn xaraqyna udurox korıp nandyrəjan:

Анын соонда минд yr niməstənek pır tanıs orıs
pozьna porukaa kirə alyp tyrmədən sьdaryьbalqan. Min-
nəң xada ıdi iləədə kızı sьxan. Cə oldaa tanьzьmdə
maqaa yr curtirqa kilispən. Pıs anьnan cəptəzıp, Şcə-
tnikin ətrədlə xozьlarqa caradьbьsxavьs. Анын ətrədlə
garmakovo tirəmnəzər kiligənl istilgən. Анын хаварьн
alyp, krəsənnər tirəmnə tirəmnəzılən aqaa xozьlarqa
parqьlap sьxannar. Ol kirəkti axtar—kazaktar хавьна-
vas, алында cınlənlstıq polqan kızılərnı pazox tyrmə-
gə cьqlap pastavьsxannar. Ань istələ pıs tavraqьnca
timnənlp, pır xaraaqьzьn cərlьlskəvlə.

Iarmakovo tirəmnə cıtparırp, caazьda, aqastəzıl-
də tьnanьp ođьrcatxavьs; pıstəң ıkl pırьstaça, uluq
trak colça kəp ovos subalьsxanь kərlьlsken. Pıs ol-
arnь tanьvin, ojmax cırgə cazьna cadьbьsxavьs. ıdi cat-
cadavas, ol tajqa osxas kəp conьnə alьnzar хьzıl flag-
tar savьrasxanьn kər-salqavьs. Cə pu kilir nəzə Şcətin-
kinьnə conь,“ tıp cooxtastьbьs. Pıs ornьbьstəң turup
ol conqa udur kilgəvlə.

Pıs caqdap parıqanda pıskə udur tərt, calanə kızı
cygyrtıp cıtkənnər.

— Xajdan parızar—surqan хьsxacax, sarьq tonьnəq,
pərlınlə хьzıl ləndə xazanqan cıit ool.

Pıs amdь cınlənlstıglə nimə coxta aqaa хənlzıl-
nəң nandьrqavьs:

— Pıs partızan ətrədlə xozьlarqa kilgəvlə.

Olar pıstı kəp conzar pastap cərsьxannar. Anda
pıstınl алында tanьs polqan qollar paza tanьs krəsənnər
kylynzıp toqasxьlap-turqanda, pıs ərlıgənlьlskə хaj-
daqdaa səstərnı nandьrarьn pılvın turqavьs.

Tyrсә polarynaqox pıс мылтх paza хыьс суqынр,
ol соннь агазында тін ханатха сідінгән сілі өөрсіліг
полр парqавьс.

Амдызә 1919 сь паріqан. Пїр кын irten Dumaaj
тір таqын алтында казактар дөvizиязына урун-парqавьс.
Olar pıстнзәр уxtar pozытхылар-сьханныр.. Сә pıс-
тн өтрәдіьс тын сизнә паріqан polqan. Anda pıскә
pөгінстіг komanda pırıl-pararынан, өтрәт caadagь оң-
dajнан таравьсхан. Хақан pıстн уxtарыьс тас тondol
полр савьзарынан, казактарнын өтрәдіндә хогыьс pas-
тавьсхан. Уг аьына атысхан soonda, olарнын сонь прaj
aar нимәләрн тасті тизр, onar-tiskәр cyгыр-сьханныр.
Pıскә pıзоx наступләнija komandazь pıрдлгән, Anda
olарнын көр сөн хыгьларqан paza овоста tartьpcөргән
нимәләрідәә тын көр cat-xalqan. Ol ucyras казактарнын
көр соньнан tygәnci, хatti хаттыq tartьсханььс polqan.

Coox soo

Мыннан, andaar, Rajkof
arqıstın, Şatinkin öträdı-
nda cörıp ax kazaktarbb-
nan xajdı kyräskennın paza-
rqa kılıspin-parqan. kurs
tozılqanda Rajkof arqıbs
Novosibirdeñ Xakasiazar
Kılıbsken. Min aqaa paza-
toqazıp polsin cat-xalqam
Annın sıqara anın parti-
zan öträdinde polıp toxta-
nça körıp oñnaan-sınnaan
nimäleri, pu knigä tygädı
kırsın xalqannar.

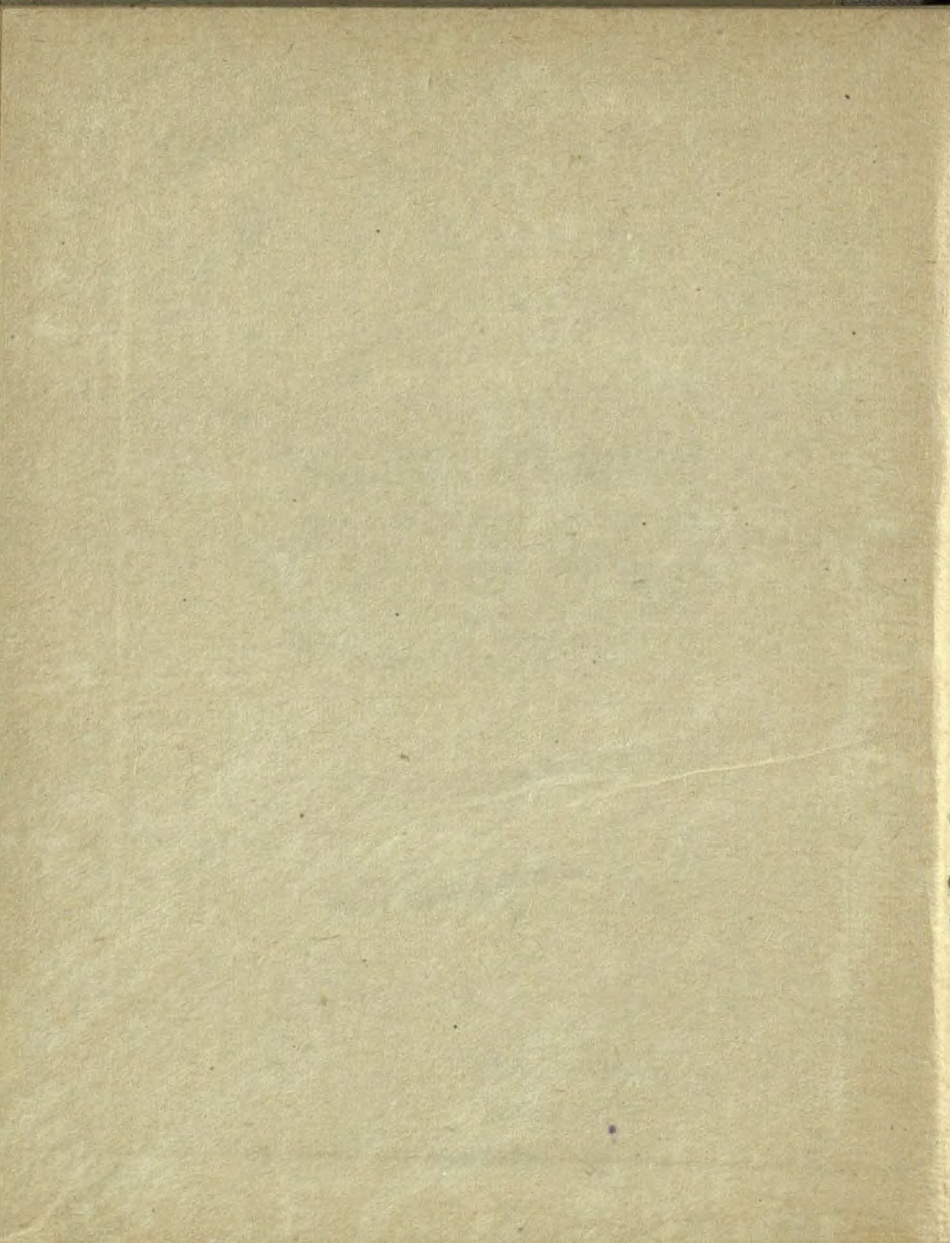
V. Kovjakof

Ответ. редактор—А. Манаргин
Техредактор В. Кобяков

Тираж 2000. Объем 4 п. л. Зн. в 1
печ. листе 27136. Формат бум.
71×108/32. Сдано в производство
7/VII-35 г. Подписано в печать
26/VII-35 г. ОГИЗ №-2 Заказ №1986.
Типография Хак. Обл. Местпрома
Уполн. Обл. Лито №-312.

Изд. № 729

Г.П.Б. в Лигр
Ц. 1936 г.
Акт № 86

РААЗЬ
ЦЕНА **75** АХСА
КОП.

Ц4 058

ХАКАС.
2-1572

Н. РАЙКОВ, В. КОБЯКОВ

ПАРТИЗАНСКИЕ ДНИ

НА ХАКАССКОМ ЯЗЫКЕ

ХАКАССКИЙ ФИЛИАЛ ОГИЗ'а АБАКАН 1936